

ONDERZOEK:
Zwevegem, Moen

Voorliggend document is een:

Melding vooronderzoek	
Verslag van resultaten	+
Programma van Maatregelen	
©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.	

INHOUDSOPGAVE

1	Situering binnen het archeologietraject	2
2	Inhoud en opbouw van het document	3
3	Bijlagen.....	3

1 Situering binnen het archeologietraject

HUIDIG ONDERZOEK	een archeologienota met uitgesteld traject, bestaande uit een bureaustudie
ADVIES	Prospectie met ingreep in de bodem in uitgesteld traject

Het huidige onderzoek situeert zich binnen het archeologisch traject als volgt:

		Bureauonderzoek	
[REDACTED]	Archeologienota	[REDACTED]	
		[REDACTED]	
		[REDACTED]	
		[REDACTED]	
Uitgesteld traject	[REDACTED]	[REDACTED]	
		[REDACTED]	
		[REDACTED]	
		[REDACTED]	
	[REDACTED]	[REDACTED]	

2 Inhoud en opbouw van het document

Het voorliggende document bevat volgende onderdelen:

DEEL 1	Administratieve fiche	+
DEEL 2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	+
DEEL 3	Onderzoeksopdracht: bureaustudie	+
DEEL 4	Onderzoeksopdracht: landschappelijke boringen	
DEEL 5	Onderzoeksopdracht: prospectie met ingreep in de bodem	
DEEL 6	Assessment van landschappelijke data	+
DEEL 7	Assessment van aardkundige data	+
DEEL 8	Assessment van historische data	+
DEEL 9	Assessment van archeologische data	+
DEEL 10	Synthese en waardering	+
DEEL 11	Omschrijving van de maatregelen	

3 Bijlagen

Het voorliggende document is voorzien van volgende bijlagen:

BIJLAGE 1	Inventaris (plannen)
BIJLAGE 2	Kaarten op A4, A3 of A2 (topografisch kaart, kadasterkaart, ...)
BIJLAGE 3	Boorrapporten extern (DOV, ...)
BIJLAGE 4	Geplande toestand van het onderzoeksgebied: plannen, sneden, ruimtelijke visie, ...
BIJLAGE 5	Foto's van het plaatsbezoek

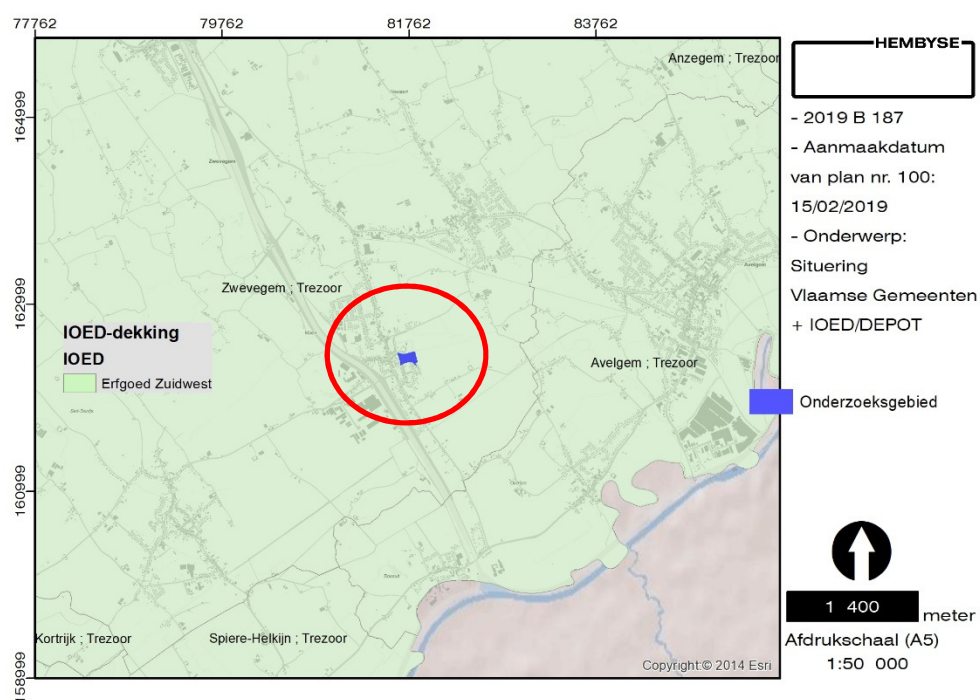
ONDERZOEK:
Zwevegem, Moen

ONDERDEEL	1
Administratieve fiche/Privacyfiche	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE	
1	Situering van het onderzoek 2
2	Projectcodes 3
3	Betrokken actoren..... 4
4	Bewaring van de data 4
Figuur 1.	Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten..... 3

1 Situering van het onderzoek

Gewest	Vlaams Gewest	
Gemeente	Zwevegem	
Deelgemeente	Moen	
Straat en straatnummer	Processieweg, z.n.	
Kadastrale situering	Afdeling	5/ Moen
	Sectie	C
	Percelen	70D2 (deels)
Lambert 72-coördinaten	NW	X: 81647,311/ Y: 162470,379
	ZO	X: 81843,765/ Y: 162384,654
Oppervlakte	15 757,13 m ²	1,57 ha
Oppervlakte bodemingreep	n.v.t.	
Datum van toekenning van de opdracht	17 januari 2019	
Wettelijk kader	Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.	
	Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014.	
Opgemaakt volgens CGP	Versie 3.0	
Duur van het onderzoek	8 werkdagen	
Kostprijs van het onderzoek (privacyfiche)	[REDACTED]	

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse gemeenten.

2 Projectcodes

3

Bureaustudie	2019 B 187
Landschappelijke boringen	n.v.t.
Verkennde boringen	n.v.t.
Waarderende boringen	n.v.t.
Prospectie met Ingreep in de bodem	n.v.t.
Opgraving	n.v.t.
Interne projectsigle Hembyse bvba	ZWE-MOE

3 Betrokken actoren

Erkend archeoloog (rechtspersoon)	Hembyse bvba (OE/ER/Archeoloog/2017/00193)	
Erkend archeoloog (natuurlijk persoon)	Bart De Smaele (OE/ERK/Archeoloog/2015/00070)	
	Hadewijch Pieters (OE/ERK/Archeoloog/2017/00168)	
Geraadpleegde (regio)specialisten	Tijds De Schacht (Erfgoed Zuidwest)	
Initiatiefnemer (privacyfiche)		
Omgevingsvergunning:	Privaatrechtelijk	Publiekrechtelijk
	Stedenbouwkundige handelingen	Verkaveling van gronden

4 Bewaring van de data

4

Plaats en jaar van uitgave	Gent, 2018
Wettelijk depot	ISSN 2566-2732
Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie, volgnummer:	45
Bibliografische referenties	De Smaele B. & Pieters H., 2018. <i>Archeologienota naar aanleiding van een verkavelingsproject te Moen, Processieweg z.n.</i> , Onderzoeksrapport Hembyse Archeologie 78, Gent.
Bewaring van archief en ruwe data	Hembyse bvba Kastanjestraat 26, 9000 Gent
Zakelijkrechthouder van het archeologisch ensemble (privacyfiche)	
Bewaring archeologisch ensemble	n.v.t.

Gebruiker van het archeologisch ensemble	n.v.t.
Bevoegde IOED	IOED Leiedal
Bevoegd Onroerend Erfgoeddepot (definitieve bewaarplaats van het archeologisch ensemble)	Trezoor Vier Linden 1, 8501 Kortrijk

ONDERZOEK:
Zwevegem, Moen

ONDERDEEL	2
Beschrijving van het onderzoeksgebied	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

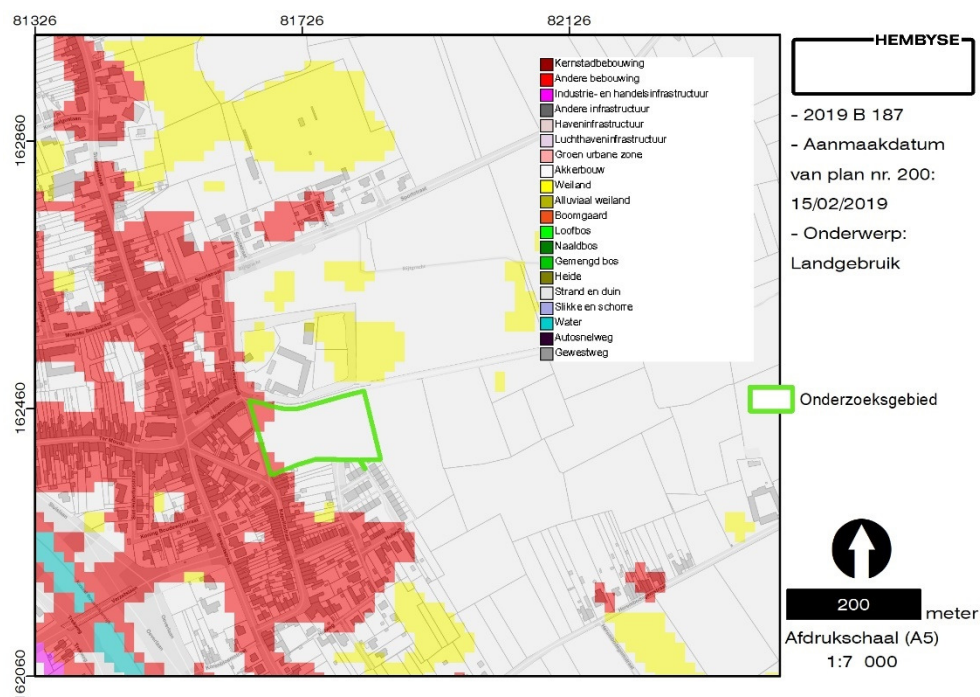
INHOUDSOPGAVE	
1	Beschrijvend gedeelte.....2
1.1	Huidige situatie: landgebruik2
1.2	Huidige situatie: bodembedekking3
1.3	Ruimtelijke ordening5
1.3.1	Gewestplan.....5
1.3.2	RUP/PRUP/BPA ?5
1.4	Beschrijving geplande werken6
1.5	Impact op het archeologietraject7
2	Tussentijds besluit.....8
3	Bibliografie voor deel 2.....9
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 2.....10

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Huidige situatie: landgebruik

De huidige fysieke situatie van het onderzoeksgebied dient te worden onderzocht om het archeologietraject correct te bepalen. Met andere woorden: welke impact heeft het huidige bodemgebruik op het archeologietraject ?

Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de rand van het huidige dorpscentrum van Moen, een deelgemeente van Zwevegem. Op een boogscheut van de grens met het Waalse Gewest is het gebied vrij ruraal van uitzicht. Deze situatie kan ook worden afgelezen uit het gekarteerde landgebruik.

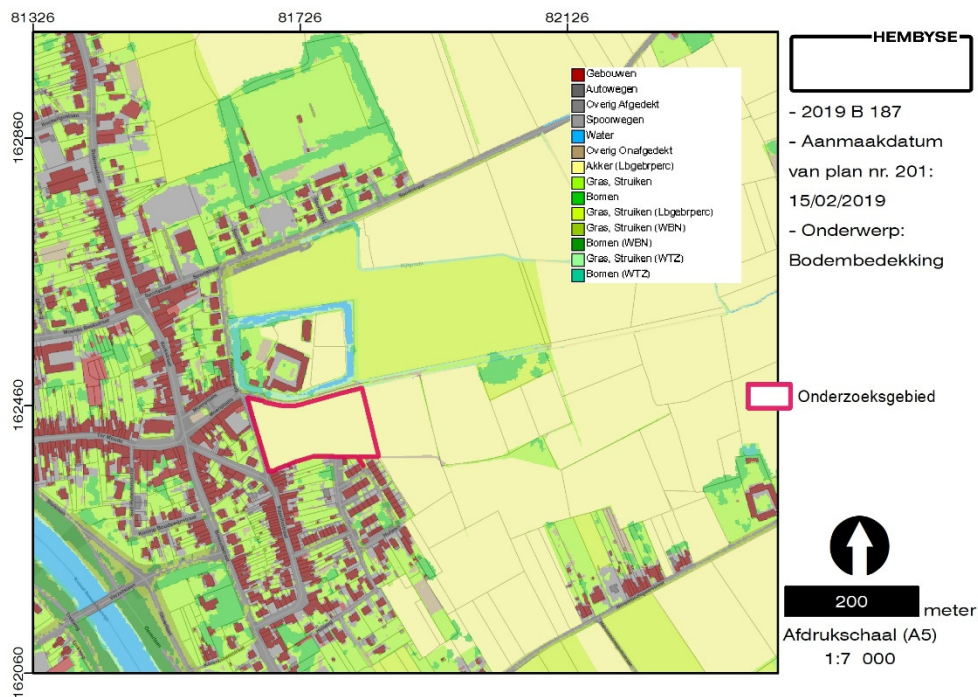

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.

Het onderzoeksgebied staat voor het grootste deel ingekleurd als een zone voor 'akkerbouw', wat neerkomt op een situatie waarbij de bodem gebruikt wordt in een rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Het westelijke deel van het onderzoeksgebied staat gedeeltelijk ingekleurd als "Andere bebouwing", dit is een inkleuring die eerder aansluit bij de kartering van de bebouwing ten westen van het onderzoeksgebied. Dit wordt duidelijker weergegeven op de bodembedekkingskaart voor Vlaanderen.

1.2 Huidige¹ situatie: bodembedekking

Op de bodembedekkingskaart is de 21^e-eeuwse situatie grafisch weergegeven, weliswaar op een meer gedetailleerde en bijgevolg meer accurate manier.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.

Het gebied staat volledig ingekleurd als “akkerland”, wat neerkomt op een gebied dat wordt bebouwd met éénjarige gewassen uit de landbouwgebruikspcelen. Langs de straatzijde is een zeer smalle strook gekarteerd als “Gras, struiken”, dit heeft betrekking op de berm langs de openbare weg (Processieweg).

¹Ten tijde van het indienen van de archeologienota ter bekrachtiging.

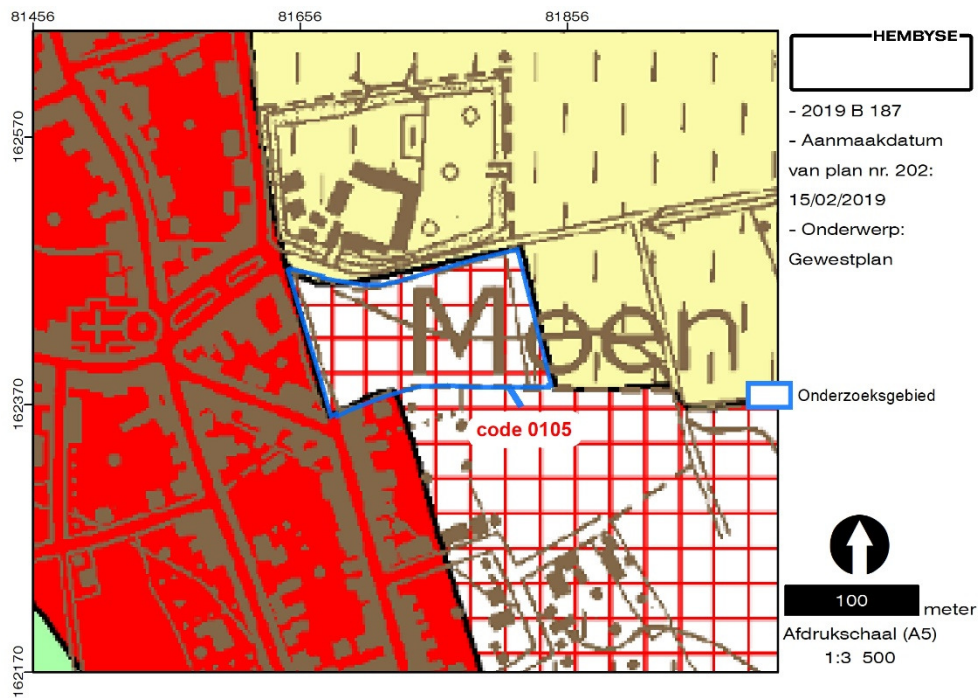
Figuur 3. Zicht op het onderzoeksgebied in zuidoostelijke richting (©Hembyse).

De percelen binnen het onderzoeksgebied zijn vrij van gewassen en obstakels, waardoor een eventueel vooronderzoek met/zonder ingreep in de bodem, zo dit noodzakelijk zou blijken voor de inschatting van het archeologisch kennispotentieel van de site, in een regulier traject zou kunnen plaatsvinden. Gezien de timing van de geplande aanvraag tot het bekomen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, is het economisch en maatschappelijk onwenselijk om de archeologienota in een regulier traject uit te voeren. Eventueel vooronderzoek dient dus te gebeuren in een uitgesteld traject, na het bekomen van de omgevingsvergunning.

1.3 Ruimtelijke ordening

1.3.1 Gewestplan

De gemeente Zwevegem valt binnen het gewestplan 'Kortrijk', dat dateert uit 1977. Het onderzoeksgebied bevindt zich volgens dat gewestplan in een woonuitbreidingsgebied (code 0105).

Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Kortrijk'.

Het Gewestplan is een verouderd planningsinstrument dat van kracht is op die plekken waar het niet vervangen werd door een nieuwer plan. De meest recente gewestplannen dateren van het jaar 2000.

1.3.2 RUP/PRUP/BPA ?

Het digitaal beschikbare gewestplan is echter enkel geschikt voor een gebruik op middenschallig niveau. In het verleden werden gemeentelijke bestemmingsplannen aangemaakt om het gewestplan te verfijnen. Deze bijzondere plannen van aanleg (BPA) blijven echter beperkt tot enkele kernzones. Hierna zijn de bestemmingen van het gewestplan op vele plaatsen gewijzigd door de opmaak van "ruimtelijke uitvoeringsplannen" (RUP), maar dat geldt niet voor het huidige onderzoeksgebied. Voor het onderzoeksgebied te Zwevegem is er geen GRUP, RUP of BPA opgemaakt of van toepassing. Het Gewestplan van 1977 is dus nog steeds van toepassing.

Binnen het kader van deze bestemming wenst de initiatiefnemer het onderzoeksgebied te verkavelen in bebouwbare loten. Hiervoor is een omgevingsvergunning voor het **verkavelen van gronden** vereist.

1.4 Beschrijving geplande werken

Voor de geplande werkzaamheden is een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden vereist. Het onderzoeksgebied bevindt zich **buiten een vastgestelde archeologische zone**; de perceelsoppervlakte bedraagt meer dan 3000m². Het betreft een publiekrechtelijke aanvrager, het onderzoeksgebied heeft een **oppervlakte van 15757,13 m²**.

De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied behelzen:

- Het verkavelen van het gebied in loten
- Het aanleggen van wegenis en nutsvoorzieningen
- De aanleg van gemeenschappelijk groen
- Het aanleggen van parkeerzones
- De aanleg van een groenscherm

Figuur 5. Inplantingsplan (voorontwerp).

Deze geplande werken maken de opmaak van een archeologienota, die deel uitmaakt van de omgevingsvergunning, noodzakelijk. Aangezien het een aanvraag voor een verkavelingsvergunning betreft, zijn nog geen concrete bouwplannen voorhanden. Bijgevolg wordt uitgegaan van een **integrale verstoring van het eventueel aanwezige bodemarchief**.

1.5 Impact op het archeologietraject

Het reguliere archeologietraject bestaat uit 1. een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en indien noodzakelijk 2. een vooronderzoek met ingreep in de bodem.

1. Een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bestaat uit een bureauonderzoek (zie Deel 3) en niet-intrusief vooronderzoek op terrein (in dit geval terreininspectie).
2. Een vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaat uit één of meerdere intrusieve vooronderzoeken.

Gezien de huidige staat van het terrein zijn alle vooronderzoeken met/zonder ingreep in de bodem mogelijk. De krappe timing van het huidige project maakt het uitvoeren van vooronderzoeken op terrein economisch en maatschappelijk onwenselijk, er is heden met andere woorden enkel een bureauonderzoek mogelijk. Alle andere vooronderzoeken, zij het niet-intrusief, zij het intrusief, moeten dus gebeuren na het bekomen van de omgevingsvergunning.

Conclusie: Indien uit de bureaustudie blijkt dat één of meerdere vooronderzoeken noodzakelijk zouden zijn voor een inschatting en een waardering van het archeologisch kennispotentieel, dan dient dit te gebeuren ná het afleveren van de omgevingsvergunning. Het archeologietraject is daardoor beïnvloed: alle overige vooronderzoeken dienen te worden uitgesteld, i.e. het archeologietraject is een zogenaamd uitgesteld traject.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de data van de bestaande toestand blijkt dat het volledige terrein in gebruik is als akkerland. Naar aanleiding van de geplande verkaveling is een behoud van eventueel aanwezige archeologische sporen en structuren in situ niet mogelijk. De aan- of afwezigheid hiervan dient te worden onderzocht middels een bureaustudie en een eventueel vooronderzoek zonder of -indien nodig- met ingreep in de bodem. Het project is echter onderhevig aan een krappe timing, waardoor de uitvoering van eventueel noodzakelijk vooronderzoek in een uitgesteld traject dient te gebeuren.

3 Bibliografie voor deel 2

Naslagwerken

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 3.0.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

<http://www.zwevegem.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 2

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodemgebruiksbestand van de regio.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het bodembedekkingsbestand.	3
Figuur 3. Zicht op het onderzoeksgebied in zuidoostelijke richting (©Hembyse).	4
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van het Gewestplan 'Kortrijk'.	5
Figuur 5. Inplantingsplan (voorontwerp).	6

ONDERZOEK:
Zwevegem, Moen

ONDERDEEL	3
Onderzoeksopdracht: bureaustudie	
<i>©Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Hembyse Archeologie.</i>	

INHOUDSOPGAVE

1	Onderzoeksopdracht.....	2
1.1	Onderzoeksdoel.....	2
1.2	Methodiek.....	2
1.3	Personele inzet	3
1.4	Afwijkingen op de CGP	3
1.5	Randvoorwaarden.....	3
2	Tussentijds besluit.....	4
3	Bibliografie voor deel 3.....	5
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 3.....	5

1 Onderzoeksopdracht

1.1 Onderzoeksdoel

De huidige onderzoeksopdracht bestaat uit een bureaustudie om te bepalen wat het archeologisch kennispotentieel van de site is, hoe dit eventueel moet worden vastgesteld en wat de te nemen maatregelen zijn, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten.

Concreet wordt getracht vast te stellen of een archeologische site binnen het onderzoeksgebied aanwezig is en wat de karakteristieken en de bewaringstoestand hiervan zijn. Tevens wordt de impact van de toekomstige werken op de ondergrond en het eventueel archeologische erfgoed vastgesteld.

De resultaten van dit onderzoek laten dan toe een gemotiveerd advies te formuleren met betrekking tot de vervolgstategie en de methodiek hiervan. De bureaustudie kan worden gedistilleerd tot onderstaande basisonderzoeksvragen:

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*
- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*
- *Is verder (uitgesteld) vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

2

1.2 Methodiek

Om de huidige onderzoeksopdracht te volbrengen en een correcte inschatting te maken van het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed en kennispotentieel binnen het onderzoeksgebied, worden bestaande en publiek beschikbare bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd. Dit leidt tot de voorwaardelijkheidsverklaring dat het onderzoek niet exhaustief is en een specifiek doel voor ogen houdt. Daarvoor worden zowel historisch kaart- en fotomateriaal, als archeologische en geologische bronnen geselecteerd, geraadpleegd en geïnterpreteerd.

Hieraan gekoppeld werd op zondag 17 februari 2019 een terreininspectie uitgevoerd, met het oog op het waarnemen van relevante archeologische en landschappelijke indicatoren. De foto's van deze terreininspectie kunnen in de bijlage worden teruggevonden.

Aangezien de opmaak van de archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet, is de bureaustudie voor de archeologienota met uitgesteld traject opgemaakt conform de vigerende “Code Van Goede Praktijk voor

de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren”, versie 3.0.

1.3 Personele inzet

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door erkende archeologen van Hembyse Archeologie, namelijk:

- Hadewijch Pieters (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)
- Bart De Smaele (erkend archeoloog, assistent-aardkundige)

Alle geloofsbrieven zijn aantoonbaar via CV.

1.4 Afwijkingen op de CGP

Alle afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk, de geldende wettelijke basis voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Vlaanderen, moeten worden gemeld en gemotiveerd.

In het Verslag van Resultaten zijn er geen afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk. In het Programma van Maatregelen voor dit onderzoeksgebied (cf. Deel 10, Synthese en waardering) worden geen afwijkingen ten opzichte van de Code van Goede Praktijk voorzien.

1.5 Randvoorwaarden

3

Niet van toepassing.

Figuur 1. Bestaande toestand van het onderzoeksgebied.

Zolang er geen uitsluitel gegeven kan worden aangaande de aan- of afwezigheid van archeologische sporen binnen het onderzoeksgebied, dient het volledige onderzoeksgebied als een archeologische site beschouwd te worden. Concreet betekent dit dat er tot de bekrachtiging van de archeologienota of nota geen bodemingrepen mogen plaatsvinden teneinde het eventueel aanwezige archeologisch bodemarchief niet te vernietigen.

2 Tussentijds besluit

Het archeologisch onderzoek aan de Processieweg te Zwevegem, gekend als “verkaveling Moen”, bestaat in eerste instantie uit een bureauonderzoek. Alle andere onderzoeken worden gehinderd door bestaande timing van het project en kunnen -indien noodzakelijk- enkel in een uitgesteld traject worden uitgevoerd.

Het huidige bureauonderzoek wordt uitgevoerd door gekwalificeerd personeel en conform de Code van Goede Praktijk, versie 3.0.

3 Bibliografie voor deel 3

Naslagwerken

Code Van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 3.0.

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 3

Figuur 1. Bestaande toestand van het onderzoeksgebied.3

ONDERZOEK:

Zwevegem, Moen

ONDERDEEL

6

Assessment van landschappelijke data

INHOUDSOPGAVE

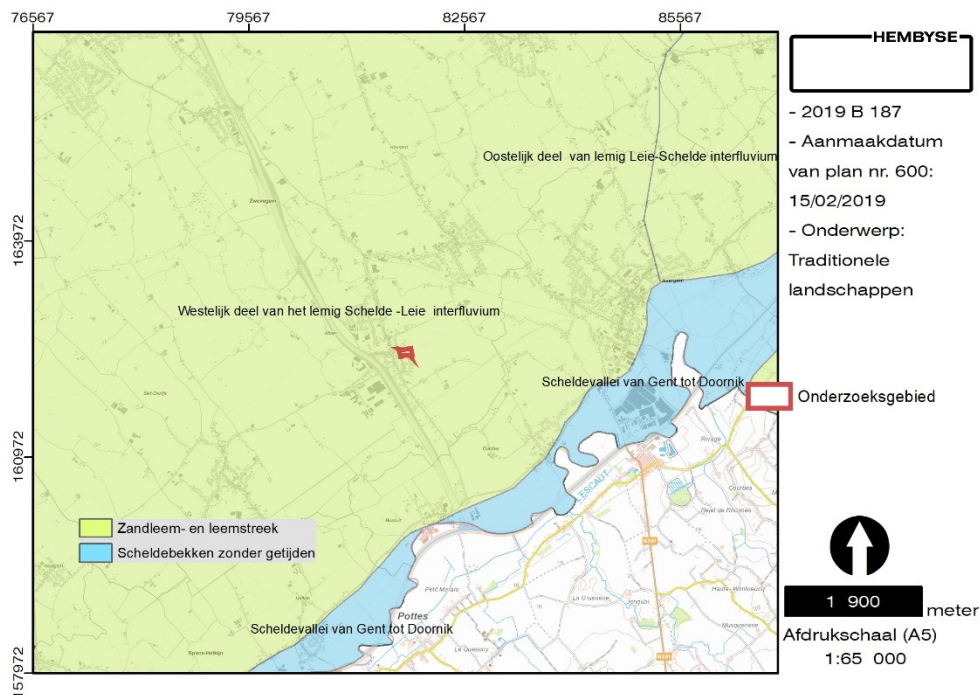
1	Landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied	2
1.1	Traditionele landschappenkaart	2
1.2	Fysisch-geografische gegevens	3
1.2.1	Topografie.....	3
1.2.2	Hydrografie	5
1.2.3	Erosiegevoeligheid	7
2	Tussentijds besluit.....	9
3	Bibliografie voor deel 6.....	10
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 6.....	11

1 Landschappelijke ligging van het onderzoeksgebied

1.1 Traditionele landschappenkaart

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de rand van de agglomeratie van Moen, een oude dorpskern die geprangd zit tussen het kanaal Kortrijk - Bossuit in het westen en een aaneengesloten akkerland in het oosten. Het gebied is in oostelijke richting nog weinig verstedelijkt en biedt een vergezicht op de Kluisberg.

Het akkerland en het vergezicht zijn grotere regionale landschapsgehelen, die in de traditionele landschappenkaart¹ zijn vervat.

2

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.

Moen maakt deel uit van het Westelijk deel van het lemig Schelde-Leie interfluvium, een deel van de grotere zandleem- en leemstreek. De Zandleem- en leemstreek betreft een landbouwstreek die reikt vanaf de Franse grens op het grondgebied Nieuwkerke en via Mesen en Houtem-dorp naar Wervik loopt. Daarna loopt deze streek vanaf de Franse grens bij Risquons-Tout naar Aalbeke en van Aalbeke naar Rollegem tot Knokke (grondgebied Zwevegem). Van daaruit wordt de vaart naar Bossuit tot de Schelde en tot Escanaffles ter afbakening gevolgd.²

Het traditionele landschap van het oostelijke deel van het lemig Leie-Schelde interfluvium bestaat uit een golvende topografie die het zicht in de valleien beperkt. Het lineaire groen dat aanwezig is in de valleien werkt structuurversterkend. De

¹ Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.*

² Vlaamse Overheid, Departement Landbouw & Visserij.

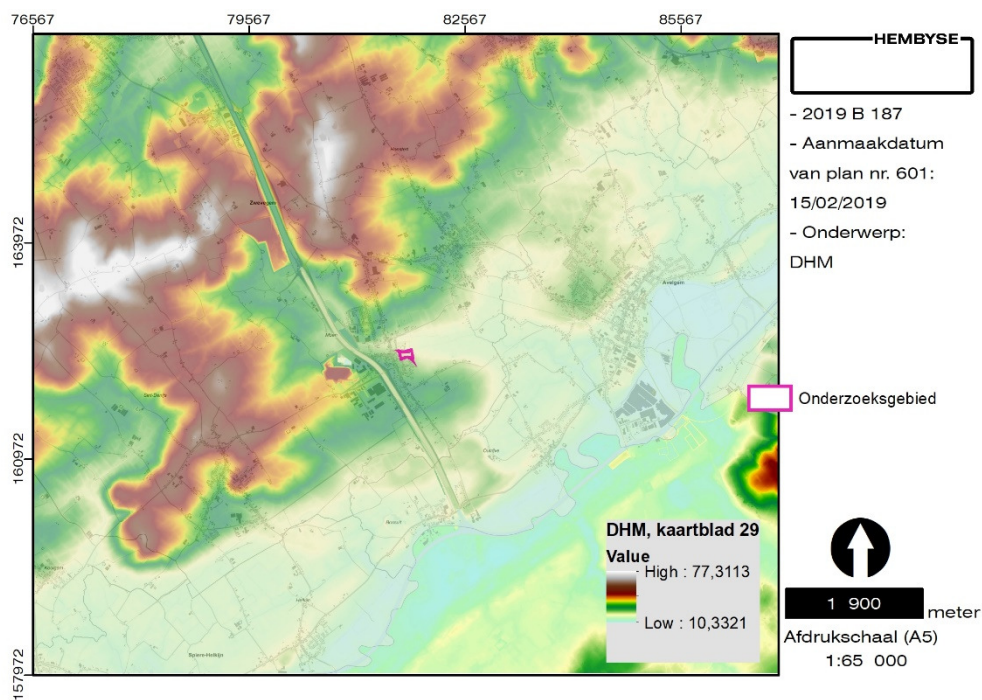
kernnederzettingen vormen structurerende beeld dragers van de open ruimte, maar de lintbebouwing en veldverkavelingen zijn ruimtebegrenzend.³ Dit landschap is vrij traditioneel en gaat waarschijnlijk terug op een grotendeels 18^e-eeuwse situatie.

Het oorspronkelijke traditionele landschap is het resultaat van een hydrografische en geologische situatie, waarop de mens doorheen het verleden een onweerlegbare impact heeft gehad. In de volgende hoofdstukken zal worden onderzocht in welke geologische en bodemkundige situatie het onderzoeksgebied zich bevindt en welke sporen de mens hierin heeft achtergelaten.

1.2 Fysisch-geografische gegevens

1.2.1 Topografie

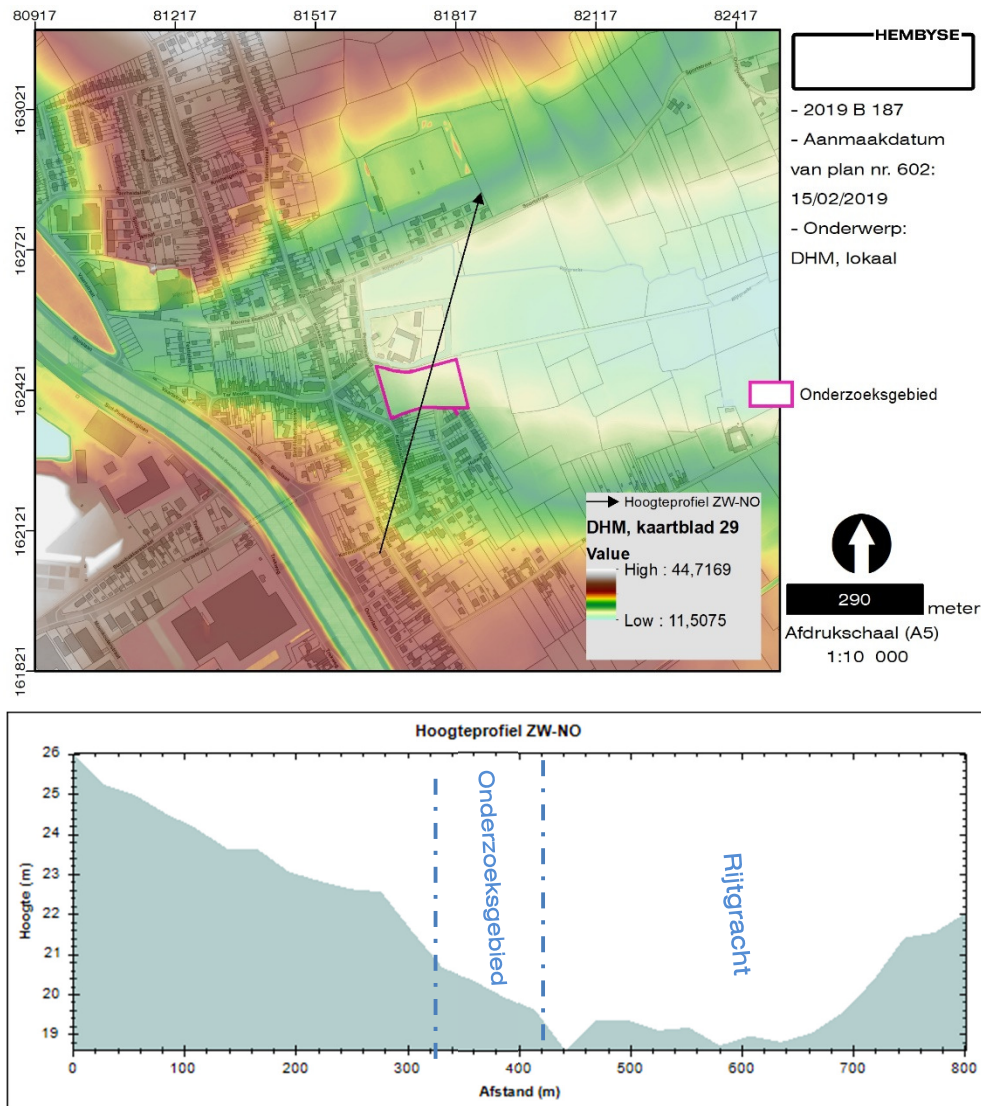
Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II toont hoe het onderzoeksgebied zich onderaan de helling van een uitloper van een langgerekte Tardiglaciale zand-leemrug⁴ bevindt. Deze rug situeert zich ten westen van de Schelde en vertakt in zuidoostelijke richting.

>> volgende pagina

³ Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

⁴ Sys C., 1973. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Anzegem 84W*, Centrum voor Bodemkartering, Brussel.

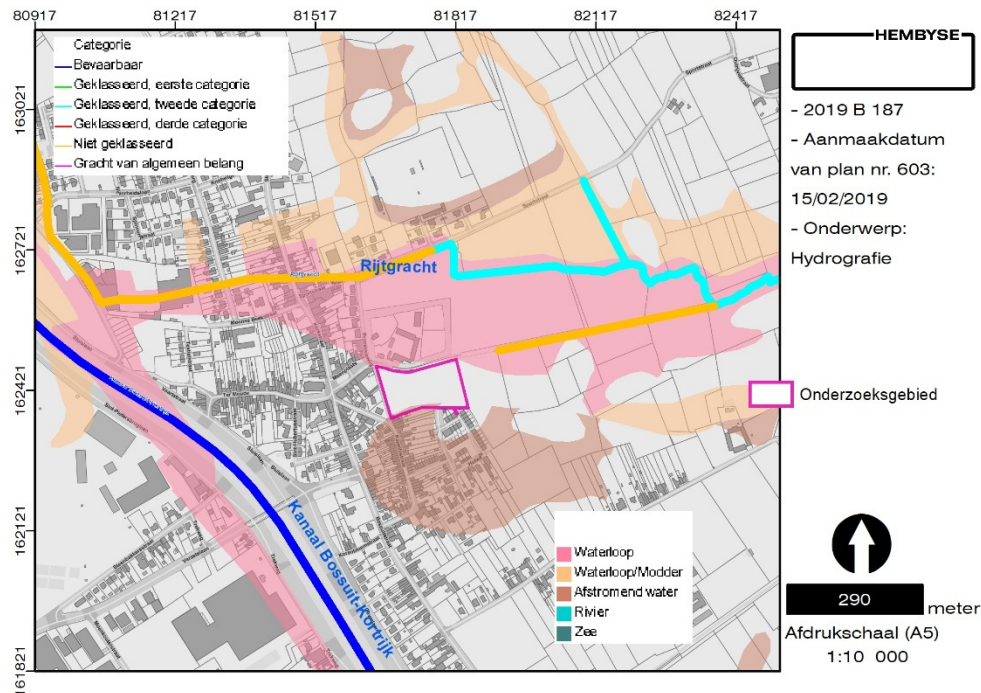

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m (boven) en hoogteprofiel van de noordelijke flank van de zandrug met aanduiding van het onderzoeksgebied.

Tussen de hogere ruggen en de Schelde bevindt zich een brede alluviale vlakte, waarbij het onderzoeksgebied zich in een kom tussen twee hoogtes (zie hydrografie) bevindt. Het onderzoeksgebied bevindt zich topografisch dus op een zeer lage positie in het landschap, aan de rand van een beek die vermoedelijk pas in het Holoceen ontstaan is (na het stabiliseren van de Schelde). Deze topografische positie is in het Holoceen geen goede keuzeplaats voor sedentaire menselijke activiteiten.

1.2.2 Hydrografie

De ontwikkeling van het onderzoeksgebied hangt nauw samen met de hydrografische situering ervan. Zoals de topografische situering reeds aangaf, bevindt het onderzoeksgebied zich in een kleine beekvallei die afstroomt naar de Schelde. Deze wateren de hoogtes ten westen van het onderzoeksgebied af.

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.

Het gebied is geprangd tussen de Rijkgracht (verder in oostelijke richting de Oliebergbeek), een beek van tweede categorie, en een zeer nat gebied dat gekarteerd is als “afstromend water”. Dit wordt weerspiegeld in de gekarteerde drainageklassen. Het gebied staat daar gekarteerd onder drainageklasse d, wat neerkomt op zeer slecht drainerende bodems. Het gebied ten noorden staat gekarteerd als drainageklasse e, wat (gezien de kleiige ondergrond, zie deel 7 van de archeologienota) zelf zeer slecht gedraineerde bodems zijn. Deze natte gronden zijn zonder een intensief waterbeheer weinig bruikbaar.

Figuur 4. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied (boven) en zicht op het onderzoeksgebied in noordoostelijke richting.

Tijdens het plaatsbezoek werd tevens vastgesteld dat de zuidwestelijke hoek van het terrein volledig waterverzadigd is, er is een lichte zonk aanwezig die volledig met water gevuld is. Dit is een bevestiging van de slecht drainerende eigenschappen van de bodem. De gekarteerde hydrografische situatie gaat bijgevolg terug op een eeuwenoude aardkundige evolutie, die zich heden ten dage nog steeds verder zet. In dat kader kan het onderzoeken van de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied een licht werpen op de mogelijke bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Met andere woorden: is er door de

aanwezigheid van een beek kans dat de bodem beschadigd is, of is er kans dat er afdekkende pakketten aanwezig zijn ?

1.2.3 Erosiegevoeligheid

De erosiegevoeligheid van een onderzoeksgebied is dus niet zelden een reflectie van de hydrografische situatie. De mate waarin een gebied erodeert kan ook gevolgen hebben voor de archeologische waarde van het gebied: wanneer een site zich in een sterk tot zeer sterk erosiegevoelig gebied bevindt, is algemeen gesteld de kans op bewaring kleiner, of is de kans op het beschadigen van dit archeologisch erfgoed groter. Anderzijds kunnen archeologische lagen door geërodeerde pakketten worden afgedekt, waarbij de kans op een goede bewaring over het algemeen verbetert (of beter wordt geacht). Om de erosiegevoeligheid van het onderzoeksgebied in te schatten kunnen zowel de Erosiegevoeligheidskaart voor Vlaanderen als de Potentiële bodemerosiekaart per perceel worden onderzocht.

De Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten geeft voor elke gemeente in Vlaanderen de gemiddelde gevoeligheid voor bodemerosie weer (de dato 2006). De kaart geeft dus op niveau van Vlaanderen een eerste indicatie van de locatie van erosiegevoelige gebieden. Wegens de beperkte detailwerking is deze kaart wel geraadpleegd, maar in deze archeologienota niet opgenomen. Deze kaart is immers ook een afgeleide van de potentiële bodemerosiekaart per perceel (de dato 2006). Op de meest recente versie van deze kaart (de dato 2018) wordt de potentiële erosie binnen het onderzoeksgebied gekarteerd als “Zeer laag”. Op de Erosiegevoeligheidskaart voor de Vlaamse Gemeenten staat het gebied ingekleurd als “Zeer weinig erosiegevoelig”.

Het onderzoeksgebied is niet fundamenteel veranderd sinds 2006, dus de kaart is nog steeds van toepassing.

Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel.

In het geval van het onderzoeksgebied betekent dit dat er recent geen ingrijpende bodemerosie (andere dan antropogene ingrepen) moet worden verwacht, noch dat de archeologische niveaus door alluvium of colluvium zijn bedekt. De erosie (en afzetting) situeren zich op de hogere delen van het landschap en op de flanken van de hellingen. De bodem van het onderzoeksgebied moet dus worden beschouwd als relatief stabiel (sinds het begin van het Holoceen). Het onderzoek van de geologische data en de bodemkundige data zullen vervolgens inzichten bieden in het ontstaan van deze situatie en de mogelijke impact van de mens op de bodemopbouw.

2 Tussentijds besluit

Het onderzoeksgebied bevindt zich in een zeer nat en laaggelegen gebied, aan de rand van het alluviale gebied van de Rijtgracht, die het gebied naar de Schelde afwatert. Op basis van de landschappelijke data kan worden gesteld dat het onderzoeksgebied (in het Holocene) geen uitgelezen plaats was voor menselijke activiteiten.

3 Bibliografie voor deel 6

Naslagwerken

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Sys C., 1973. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Anzegem 84W*, Centrum voor Bodemkartering, Brussel.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 6

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de traditionele landschappenkaart.	2
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op het DHMVII, DTM 1m (boven) en hoogteprofiel van de noordelijke flank van de zandrug met aanduiding van het onderzoeksgebied.	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vlaamse Hydrografische Atlas en de van nature overstroombare gebieden.	5
Figuur 4. Aanduiding van de drainageklasse binnen het onderzoeksgebied (boven) en zicht op het onderzoeksgebied in noordoostelijke richting.	6
Figuur 5. Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel.	8

ONDERZOEK:

Zwevegem, Moen

ONDERDEEL

7

Assessment van aardkundige data

INHOUDSOPGAVE

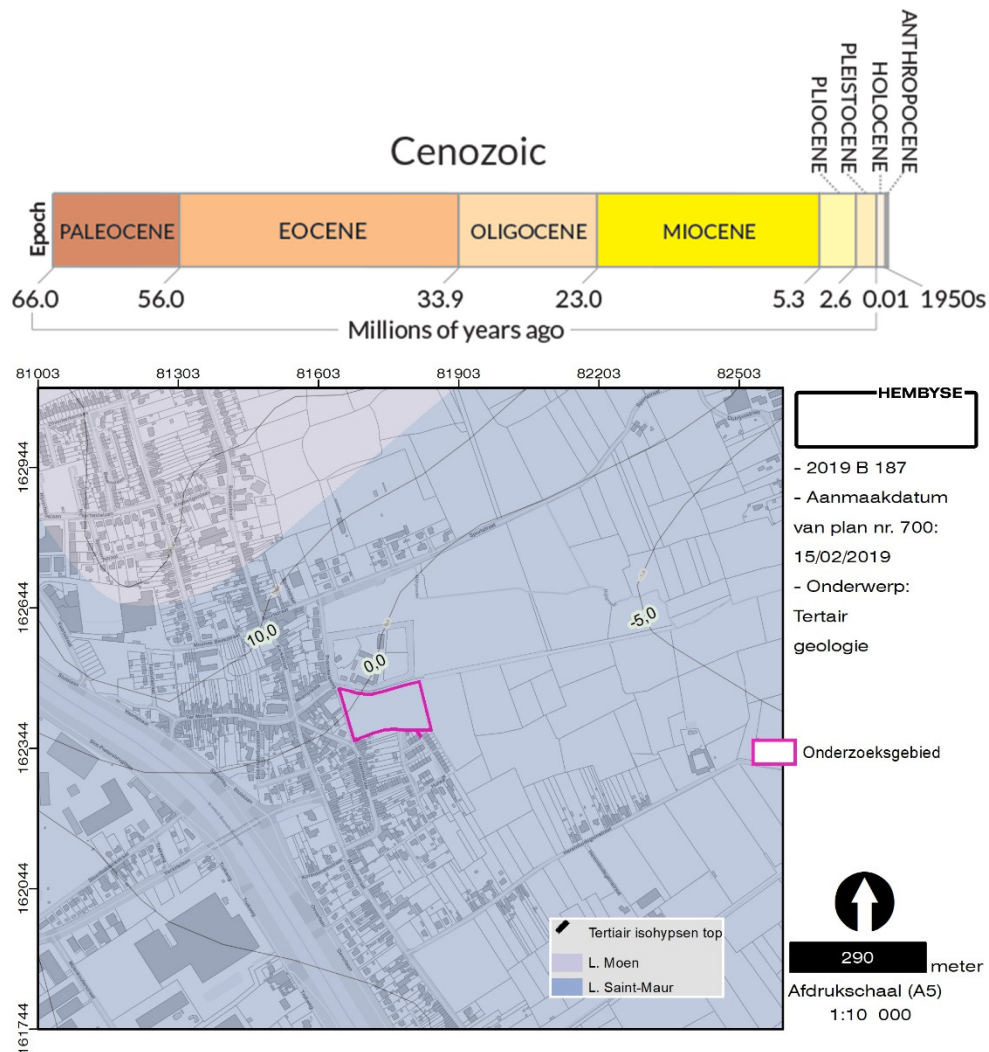
1	Aardkundige situering	2
1.1	Tertiair geologisch.....	2
1.2	Quartair geologisch.....	4
1.3	Bodemkaart van België	7
1.4	Gekende boringen	8
2	Tussentijds besluit.....	10
3	Bibliografie voor deel 7	11
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 7.....	12

1 Aardkundige situering

1.1 Tertiair geologisch

De diepste lagen die in het onderzoeksgebied door de mens in het verleden konden worden aangesneden, zijn de tertiaire geologische eenheden in de ondergrond. Deze worden aangesneden bij het uitgraven van uitermate diepe structuren, zoals bijvoorbeeld waterputten en grachten (denk aan grachten van mottekastelen of forten). Deze lagen kunnen ook zijn aangesneden omwille van hun waarde als grondstof: in het geval van kleiafzettingen kunnen deze voor bijvoorbeeld baksteenproductie zijn aangewend.

De tertiaire (het geologische tijdvak van 66,0 tot 2,58 miljoen jaar geleden) gelaagdheden in de ondergrond van het onderzoeksgebied bestaan uit bodems van de zogenaamde Formatie van Kortrijk. Deze formatie is gevormd in het Vroeg-Eoceen, met andere woorden tussen 55 en 52 miljoen jaar geleden. De Formatie van Kortrijk bestaat uit mariene, hoofdzakelijk kleiige afzettingen met weinig macrofossielen. De Formatie van Kortrijk wordt opgesplitst in het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen, en het Lid van Aalbeke dat het laatst werd afgezet.

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).

Binnen het onderzoeksgebied is er sprake van het Lid van Saint-Maur, dat ook wel de Klei van Orchies genoemd wordt. Het Lid van Saint-Maur wordt gekenmerkt door stijve niet kalkhoudende kleien met een maximale dikte van 30 meter. Ongeveer halfweg het Lid van Saint-Maur traden plotse veranderingen in sedimentatieregime op met de afzetting van een kalkhoudend, iets meer siltig lagenpakket van ongeveer 1 meter dik. Dit pakket zou kunnen wijzen op een iets minder diep worden van het afzettingsmilieu of op belangrijke verschuivingen in de stromingspatronen in het Noordzeebekken. Nadien volgde een terugkeer naar de vroegere sedimentatieomstandigheden met de afzetting van niet kalkhoudende kleien die het bovenste deel van het Lid van Saint-Maur vormen.¹

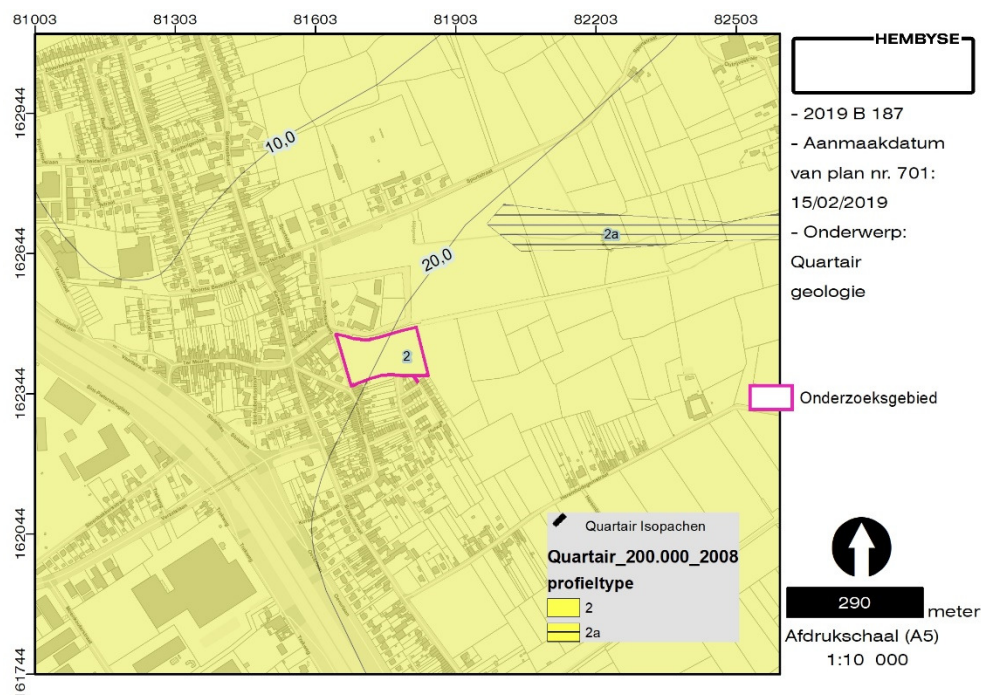
¹ Borremans, M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

De top van deze tertiaire lagen bevindt zich ter hoogte van het onderzoeksgebied op een hoogte van circa 0 meter ten opzichte van de TAW en dus op een diepte van 21-20 meter onder het huidige maaiveld. Bijgevolg is het vrij onwaarschijnlijk dat deze lagen worden aangesneden tijdens eventueel archeologisch onderzoek of tijdens de geplande werkzaamheden.

Op het moment dat deze klei werd afgezet was er überhaupt van de mens of van Moen nog geen sprake, maar de erfenis van deze oerzee heeft tot op vandaag zijn invloed. Deze lagen zijn afgedekt door quartaire sedimenten en zowel de tertiaire als de quartaire gelaagdheden hebben de mens in het verleden en het gebruik van het land sterk beïnvloed.

1.2 Quartair geologisch

Op de quartair geologische kaart staan de bodemtypes weergegeven die afgezet zijn in het quartaire tijdvak (onderverdeeld in het Pleistoceen en het Holoceen, respectievelijk voor en na de laatste ijstijd), met name vanaf 2,58 miljoen jaar geleden tot op heden. Deze afzettingen zijn meestal vrij ondiep aan de oppervlakte aanwezig en zijn in grote mate bepalend voor menselijke activiteiten zoals landbouw, veeteelt, enzovoort.

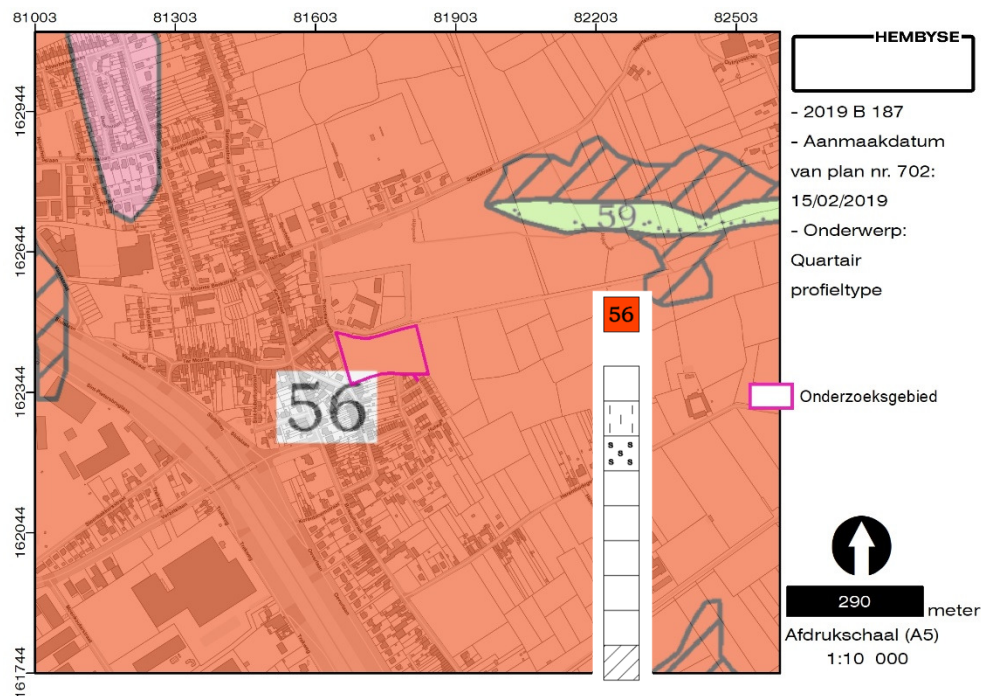
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).

Het onderzoeksgebied staat ingekleurd als zijnde profieltype 2. Dit betekent dat het landschap wordt afgedekt door een leemmantel (of loessmantel) die voornamelijk tijdens de jongste ijstijd werd afgezet (ELPw). Op deze loess hebben zich mogelijks vruchtbare al of niet verspoelde (colluviale) leembodems ontwikkeld (HQ, zie

verder). Het bodemprofiel bestaat uit een “licht lemige uitgeloogde horizont met daaronder een zuiver lemige horizont die is aangerijkt met klei”. Op basis van de isopachen kan gesteld worden dat dit quartair pakket ter hoogte van het projectgebied een dikte van 20 meter bereikt, wat er op wijst dat het winnen van de onderliggende klei van Orchies niet zonder intensieve arbeid zou kunnen gebeuren.

Uitsluitsel over de aan- of afwezigheid van de quartaire pakketten en de samenstelling ervan, wordt geboden door de samengestelde quartair profieltypekaart te bekijken. Deze laat immers toe de quartaire data op een grotere schaal, en dus meer in detail, te lezen.

Op deze kaart bevindt het onderzoeksgebied (terug te vinden op kaartblad 29) zich binnen het gekarteerde profieltype 56.²

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).

De bovenste eenheid van type 56 is niet ingekleurd, wat er op wijst dat er geen Holocene afzettingen binnen het gebied aanwezig zijn. De quartaire gelaagdheden zijn dus Pleistocene afzettingen uit het Weichseliaan, waarbij het gaat om afzettingen van het Lid van Brabant, waaronder afzettingen van het Lid van Haspengouwen. Het eerste is een niet-geconsolideerd poreus silt, dat bekend staat onder het containerbegrip “leem”. Het is bleekgeel, is kalkrijk en vertoont weinig gelaagdheid. Heden is een groot deel van het profiel tot 2 meter diepte ontkalkt. Het onderliggende Lid van Haspengouwen bestaat uit alternerende eolische en

² Bogemans F., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 29 Kortrijk, Brussel.

hellingsafzettingen, herkenbaar als laagjes leem en zand, die onder glaciale omstandigheden (toendra) zijn afgezet. Er is soms sprake van herwerkt tertiair materiaal. Er kan dus gesteld worden dat de gegevens van de quartair geologische profieltypekaart overeen komen met deze van de quartair geologische kaart, maar deze wel wat scherp stellen. De kaart met een grotere schaal toont immers aan dat er noch sprake is van Holocene afzettingen, noch van Holocene hellingsafzettingen. Wanneer dit wordt vergeleken met het type 59, dat ten noorden van het onderzoeksgebied voorkomt in de loop van de Rijtgracht, wordt duidelijk dat daar wél Holocene afzettingen aanwezig zijn en dat daar dus wél afdekkende pakketten aanwezig zijn. Binnen het huidige onderzoeksgebied zijn **er geen Holocene afzettingen, wat betekent dat de top van de Pleistocene afzettingen aan het begin van het Holoceen aan de oppervlakte aanwezig was. Dit betekent dat de Pleistocene en vroeg-Holocene (Mesolithische) loopniveaus zeer kwetsbaar waren voor bodemvorming en voor antropogene invloeden, zoals landbouw.** Om deze processen vast te stellen, wordt de bodemkaart van België geraadpleegd.

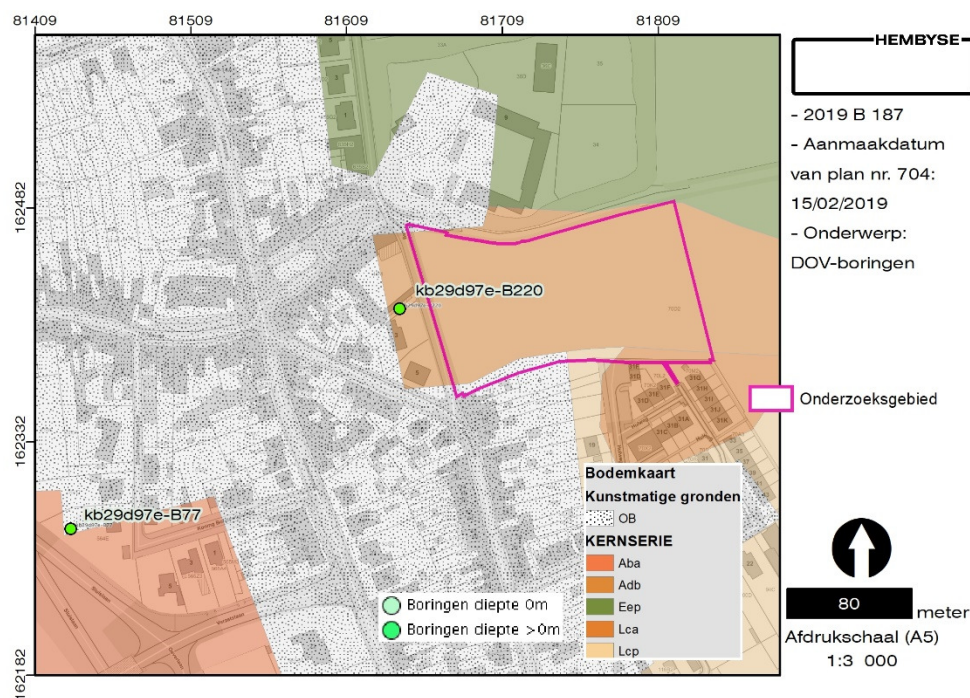
klein, aangezien de mens in het verleden over het algemeen een voorkeur had voor hogere en drogere delen van het landschap wat betreft de keuze voor de inplanting van nederzettingen en grafvelden.

Deze eenheden staan echter ook gekarteerd als sterk geërodeerde leem- of loessgronden. Ze vormen sterk geïsoleerde eenheden op steile hellingen en soms op afgeronde heuveltoppen. Dit kan teruggekoppeld worden naar de topografische situering waarbij het gebied op de overgang van een helling naar een beekvallei ligt. De bodemkundige eenheid Adb komt voor in een strook parallel aan de Rijtgracht die tevens gekarteerd stond als onderhevig aan afstromend water.

De gegevens uit de bodemkaart kunnen worden gecontroleerd aan de hand van boringen, in eerste instantie op basis van de boringen die in de DOV zijn geïnventariseerd.

1.4 Gekende boringen³

In de nabijheid van het onderzoeksgebied zijn reeds enkele boringen uitgevoerd, zij het niet met archeologische doeleinden in gedachten. Het zijn eerder sonderingen voor het bepalen van draagkracht of samendrukbaarheid.

Figuur 5. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied.

Boring met code kb29d97e-220 is uitgevoerd ten westen van het huidige onderzoeksgebied, ter hoogte van de huidige gemeentelijke school en binnen

³ www.dov.be

hetzelfde gekarteerde bodemtype als het huidige onderzoeksgebied. De boring bevestigt de gegevens uit de bodemkaart en geeft aan dat er een teelaarde van circa 40 centimeter dikte aanwezig was, met daaronder een quartaire leem waarin gleyverschijnselen herkenbaar waren. Tot circa 21 meter diepte was er sprake van quartaire pakketten uit het Pleistoceen.

Boring met code kb29d97e-B77 bevond zich in een droog bodemtype, maar lijkt eerder te getuigen van een antropogeen sediment (omwille van de baksteenfragmenten tot 1 meter diepte). De overige pakketten zijn quartaire pakketten, met name alluviale sedimenten uit het Pleistoceen. Voor een idee van de recente bodemvorming is deze boring echter weinig bruikbaar als parallel.

Samenvattend kan gesteld worden dat de gegevens uit de DOV-boringen overeenkomen met de dataset die verkregen werd uit de tertiair en quartair geologische kaarten. De boring uit 1967 ten westen van het onderzoeksgebied geeft een zeer goede indicatie voor de bodemopbouw binnen het huidige onderzoeksgebied.

2 Tussentijds besluit

De aardkundige data wijzen op een situatie waarbij aan het einde van het Pleistoceen en het begin van het Holocene de top van de Pleistocene afzettingen aan de oppervlakte aanwezig was. Deze sedimenten bestaan uit een pakket van 20 meter quartair zand en leem, bovenop een tertiair kleipakket. Dit betekent dat de sporen van de eerste bewoners van het gebied na de laatste ijstijd (Weichsel), zich vlak aan de oppervlakte zouden moeten bevinden. De quartair profieltypekaart geeft immers duidelijk aan dat er geen Holocene afdekkende pakketten aanwezig zijn. Indien de resten van deze eerste bewoning door bodemvorming zowel in de oppervlakte als in de diepte in dit quartaire sediment zouden zijn verplaatst, zouden deze bewaard kunnen zijn, ware het niet dat er niet alleen sprake is van een bodem waarbij de bovenste 40 centimeter van de laat-Pleistocene sedimenten in de bouwvoor is opgenomen en dus verstoord is, maar tevens van sterk geërodeerde bodems. Men kan binnen het onderzoeksgebied op dieper niveau een natte lemige bodem met ondiepe gleyverschijnselen en reductie vanaf 80 centimeter diepte verwachten.

Algemeen kan worden besloten dat:

- Er in de bodemkaart en de bestaande aardkundige data geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van afgedekte oude maaiveldniveaus binnen het projectgebied: de antropogene horizonten (ploegvoor) liggen immers rechtstreeks op de Pleistocene sedimenten !
- Er bijgevolg geen aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van begraven paleo-bodems (door Holocene processen afgedekte niveaus of afgedekte B-horizonten, ...), waardoor er **geen kans is op het aantreffen van steentijdartefactensites** (uit de overgang van het Laat-Pleistoceen naar het Holocene, bijvoorbeeld Mesolithische sites).
- De recente verstoring van de bodem (landbouw) reikt onvoldoende diep in het sediment om de bewaring van sporensites (grondsporen) uit te sluiten. Er is dus een **kans op de bewaring van sporensites** vanaf een diepte van 40 centimeter onder het huidige maaiveld. Hierbij moet echter in het achterhoofd gehouden worden dat er mogelijk sprake is van erosie.

3 Bibliografie voor deel 7

Naslagwerken

Bogemans F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 29 Kortrijk*, Vlaamse overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Sys C., 1973. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Anzegem 84W*, Centrum voor Bodemkartering, Brussel.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 7

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied op de tertiair geologische kaart (1/50.000).	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied op de quartair geologische kaart (1/200.000).	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied op de samengestelde quartair geologische profieltypekaart (1/50.000).	5
Figuur 4. Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart.	7
Figuur 5. Situering van DOV-boringen ten opzichte van het onderzoeksgebied.	8

ONDERZOEK:

Zwevegem, Moen

ONDERDEEL

8

Assessment van historische data

INHOUDSOPGAVE

1	Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving	2
1.1	Algemene historische situering.....	2
1.2	Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's.....	4
1.2.1	Kaart van Villaret (1745-1748)	4
1.2.2	Landboek (1760).....	9
1.2.3	Atlas van Ferraris (1777)	10
1.2.4	Vandermaelen kaarten (1846-1854).....	11
1.2.5	Atlas der Buurtwegen (1840)	12
1.2.6	Popp-kaarten (1830 – 1842)	13
1.2.7	Topografische kaart NGI, 1904.....	14
1.2.8	Orthofoto uit 1971	15
1.2.9	Orthofoto uit 1990.....	16
1.2.10	Orthofoto's uit 2014-2018	17
2	Tussentijds besluit.....	19
3	Bibliografie voor deel 8.....	20
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 8.....	21

1 Historische beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving

1.1 Algemene historische situering

Moen was voorafgaand aan de fusie met Zwevegem een afzonderlijke gemeente, met een eigenheid en beslotenheid die doorheen de laatste decennia verloren lijkt te zijn gegaan. Dit dorp duikt voor het eerst in de geschreven geschiedenis op aan het einde van de 10e en de 11e eeuw, waarbij het in een akte in de Archives Départementales te Beauvais vermeld wordt als “Mulnis”. Dit toponiem wordt vervormd tot “Mosnes”¹ in de 12e eeuw. Wat de betekenis ervan betreft wordt teruggesproken naar het (Latijnse, Germaanse, Keltische ?) woord “mullia” of “mulda”, wat “fijn stof” zou betekenen². Of dit enige grond van waarheid heeft zal nooit worden achterhaald, maar hoe dan ook is Moen tijdens de volle en late middeleeuwen een zeer rurale gemeenschap rond een dorpskern. Er is voornamelijk landbouw, veeteelt, huisnijverheid en de markt op het dorpsplein.

Zoals zo veel dorpen in Vlaanderen betekenden de Godsdienstoorlogen en de oorlogen vanaf de 16^e eeuw een keerpunt, waarbij de bloeiende landbouwgemeenschappen de speelbal waren van oorlogen, brandstichtingen, plunderingen en alle oorlogsmisdaden die daarmee gepaard gingen. Ook in de 17^e eeuw is er sprake van plunderingen en branden naar aanleiding van oorlogen. In de late 18^e en 19^e eeuw is het gebied aan de grens met Frankrijk het toneel van talloze troepenbewegingen voor de Napoleontische oorlogen. Pas vanaf 1830, bij de Belgische onafhankelijkheid, krijgt de streek de mogelijkheid om zich terug te ontwikkelen.

Tussen 1858 en 1860 wordt het kanaal Kortrijk - Bossuit³ gegraven. Dit kanaal bevindt zich op 300 meter ten westen van het huidige onderzoeksgebied en gaf de hele streek een duwtje in de rug wat economische vooruitgang betrof. Het doel van het kanaal was het vervoer van steenkool uit de Borinage, hiervoor was een verbinding tussen Schelde en Leie noodzakelijk. Wat de turf voor de middeleeuwen was, was de steenkool voor de industriële revolutie in West-Europa. Huishoudens konden zich verwarmen, fabrieken konden draaien, maar vooral de staalindustrie floreerde dankzij de winning van steenkool. In het zog van de industriële revolutie was (en is) geen genade voor het landschap en het milieu weggelegd en in de schaduw van de terrils in Noord-Frankrijk en Henegouwen doorsneed het kanaal plotseling het zo landelijke dorp Moen.

Enkel de beide wereldoorlogen (1914-1918 en 1940-1945) zetten een domper op de economische groei, maar vanaf 1970 werd het kanaal verbreed (ook al wist men

¹<http://bouwstoffen.kantl.be/tw/query/?find=moen&field=lem>

²Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Moen [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122078> (geraadpleegd op 18 februari 2019).

³Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Kanaal Bossuit-Kortrijk [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/127459> (geraadpleegd op 18 februari 2019).

dat steenkool een verloren zaak was) en werd zwaarder scheepverkeer langs het dorpje Moen mogelijk.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd er vooral in de laatste dagen van deze wereldbrand in Moen slag geleverd. De sluizen van het kanaal werden door de terugtrekkende Duitse troepen opgeblazen

Figuur 1. Een burger bij de vernielingen te Moen in 1918.

Na de Tweede Wereldoorlog en vooral vanaf de jaren 1970 begon de streek pas aanzienlijk te veranderen. Een sterke bevolkingstoename en een immer uitdijende economie zorgde voor een uitbreiding van het industriële areaal en het woonareaal, voornamelijk rond Kortrijk en langs de verbindingswegen tussen de verschillende dorpskernen. Het huidige onderzoeksgebied bleef echter gedeeltelijk gespaard van deze ontwikkeling. De achteloze reiziger, die vanop de Processieweg in oostelijke richting naar de Kluisberg kijkt, kan nog een glimp opvangen van hoe dit rurale gebied er gedurende 500 jaar heeft uitgezien: een zacht en licht glooiend landschap, met het dorp Moen in de rug. Dit landschap en het rurale landgebruik kan worden herkend op het historisch kaartenmateriaal en op basis daarvan zal het mogelijk zijn om de geschiedenis van het onderzoeksgebied gedurende de afgelopen 5 eeuwen te volgen.

1.2 Evolutie van het gebied op basis van kaarten en luchtfoto's

Om de archeologische waarde van het onderzoeksgebied in te schatten wordt in onderstaand hoofdstuk historisch kaartenmateriaal onderzocht. Het oudste kaartenmateriaal waarop het onderzoeksgebied gekarteerd is, dateert uit het midden van de 18^e eeuw.

1.2.1 Kaart van Villaret (1745-1748)

Het oudste historische kaartmateriaal waarop het onderzoeksgebied is terug te vinden is de kaart van Frickx (1744), waarbij met nogal weinig detailwerking het dorp Moen aangeduid wordt als "Moeden".

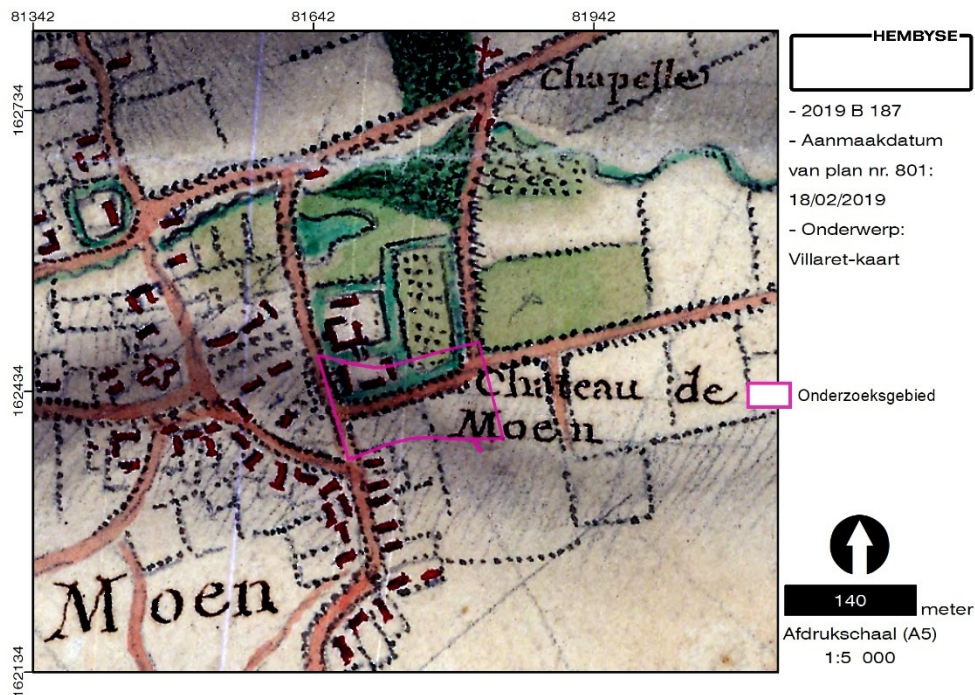
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Frickx.⁴

De aanzienlijke verschuiving van het kaartblad en de beperkte detailwerking laten geen verdere uitspraken toe. Men kan enkel verder filosoferen over de etymologie van de dorpsnaam.

Men moet dus eventjes verder in de tijd gaan, waarbij men kan vaststellen dat het gebied op het kaartenmateriaal van Villaret voorkomt. De Villaretkaart is genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers van deze kaart, die tot stand kwam na één van de Franse veroveringstochten door onze gewesten. De Fransen kregen gedurende enkele jaren de controle over het gebied dat later België zou worden, tijdens dewelke zij de pas veroverde gebieden in kaart

⁴ <http://www.geopunt.be/>

brachten. Door de zin voor detail bieden deze kaarten een uniek zicht op deze gewesten.

Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Villaret.⁵

5

Op de kaart van Villaret is het onderzoeksgebied, middels enige verschuiving, herkenbaar als een niet-gekarteerd perceel tussen de huidige Processieweg en de hoek van de Kapellestraat. Opvallend is dat ten noorden van het onderzoeksgebied een site met walgracht is gekarteerd, het zogenaamd "Chateau de Moen". Dit is het historische "Goed te Moen", of "Goed te Mouden", het centrum van de heerlijkheid en het graafschap van Moen⁶. Deze heerlijkheid komt voor vanaf de 11^e eeuw en de hoeve wordt voor het eerst vermeld in het midden van de 15^e eeuw. De oudste afbeelding van het goed kan worden teruggevonden bij Sanderus (1611).

⁵<http://www.geopunt.be/>

⁶Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Historische hoeve Het goed te Moen of Goed te Mouden [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/81163> (geraadpleegd op 18 februari 2019).

Figuur 4. Afbeelding van het Goed te Moen in Sanderus. Onder: toegangspoort en één van de twee monumentale lindebomen bij het plaatsbezoek (foto's: B. De Smaele).

Het goed wordt afgebeeld als een waterkasteel met een toegangspoort, geflankeerd door twee bomen. De huidige toegangsbrug dateert daadwerkelijk uit de 17e eeuw en is nog steeds geflankeerd door twee monumentale lindebomen. Van de 17^e en 18^e -eeuwse bebouwing en structuur is echter weinig bewaard. De

meeste binnengrachten zijn in de 19^e eeuw gedempt en omgevormd tot een vierhoekige grachtstructuur. Het kasteel stond in de 18^e en vroege 19^e eeuw volledig in verval en is later afgebroken, om vervangen te worden door een 19^e-eeuwse woning. Een mooie tekening van Vermote uit 1813 geeft dit schilderachtig weer.

7

Figuur 5. De ruïnes van het kasteel van Moen gezien vanuit het oosten (Uit: Teekeningen der gezigten van de dorpen, casteelen en steden van Vlaanderen, album 3, pagina 12).⁷ Onder: de huidige gracht als visvijver.

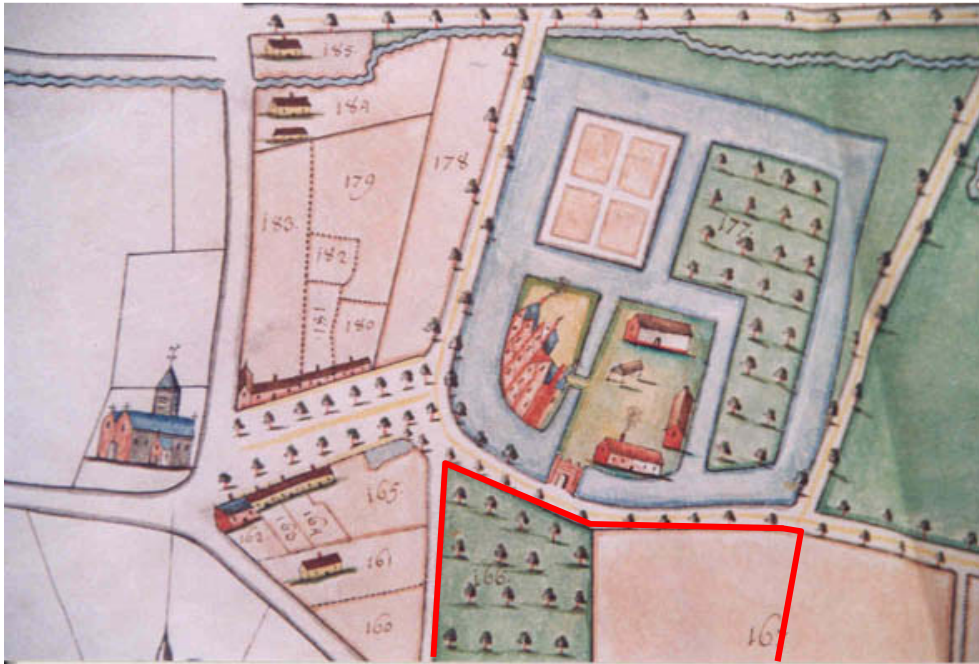
De gelijkenissen met de tekening van Sanderus zijn treffend. Van deze situatie zijn weinig resten bewaard. De huidige gracht is in gebruik als visvijver.

⁷Erfgoedinbeeld.be

Op zich staat het huidige onderzoeksgebied niet op deze tekeningen afgebeeld, maar de tekening van Sanderus geeft aan dat het gebied in oostelijke richting in gebruik was als een akkerland, met inbegrip van bebouwing. Er zijn hoeves afgebeeld, voorzien van een rieten dakbedekking. Dit duidt op verspreide landelijke bewoning die in dit geval al teruggaat op de 16^e eeuw. Aangezien de tekening van Sanderus vrij accuraat blijkt te zijn, kan men dan ook veronderstellen dat de elementen op de achtergrond op enige waarheid berusten. Met enige voorzichtigheid kan dan ook gesteld worden dat er sprake was van bewoning in de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied.

1.2.2 Landboek (1760)

Op het “Lantboeck der prochie ende graefschape Moen”, in 1760 opgemaakt door Anthone van Outrive en Cornelis Steur, kan zowel het kasteel als een deel van het huidige onderzoeksgebied worden teruggevonden.

9

Figuur 6. Aanduiding van het onderzoeksgebied ten opzichte van het landboek uit 1760. Onder; de huidige Processieweg in oostelijke richting en het onderzoeksgebied op de voorgrond.

Het onderzoeksgebied kan worden herkend als een onbebouwd land, opgedeeld in twee percelen (166 en 167), waarbij het meest westelijke perceel als een boomgaard in gebruik is. Het oostelijke perceel lijkt in gebruik te zijn als een akkerland. De huidige Processieweg tussen het Goed te Moen en het onderzoeksgebied is herkenbaar als een laan die in oostelijke richting loopt. Heden is dit een landweg.

1.2.3 Atlas van Ferraris (1777)

Deze kaart kwam tot stand in opdracht van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II. Onder leiding van generaal Joseph-Jean François graaf de Ferraris werden de Oostenrijkse Nederlanden voor het eerst systematisch en grootschalig gekarteerd.

Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.⁸

De Atlas van Ferraris geeft het landgebruik gedetailleerd weer, het grootste deel van het onderzoeksgebied staat ingekleurd als akkerland. In de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied is er echter sprake van een woning langs de straatzijde, voorzien van een tuin en omgeven door een haag. Dit is ook de plaats waar tijdens het plaatsbezoek een depressie in de akker werd vastgesteld, die volledig onder water stond.

⁸ <http://www.geopunt.be/>

1.2.4 Vandermaelen kaarten (1846-1854)

Op het georeferende kaartenmateriaal van Vandermaelen is het onderzoeksgebied niet ingekleurd, maar op basis van het vorige kaartmateriaal kan er van uit gegaan worden dat het gebied nog steeds als landbouwgrond in gebruik is.

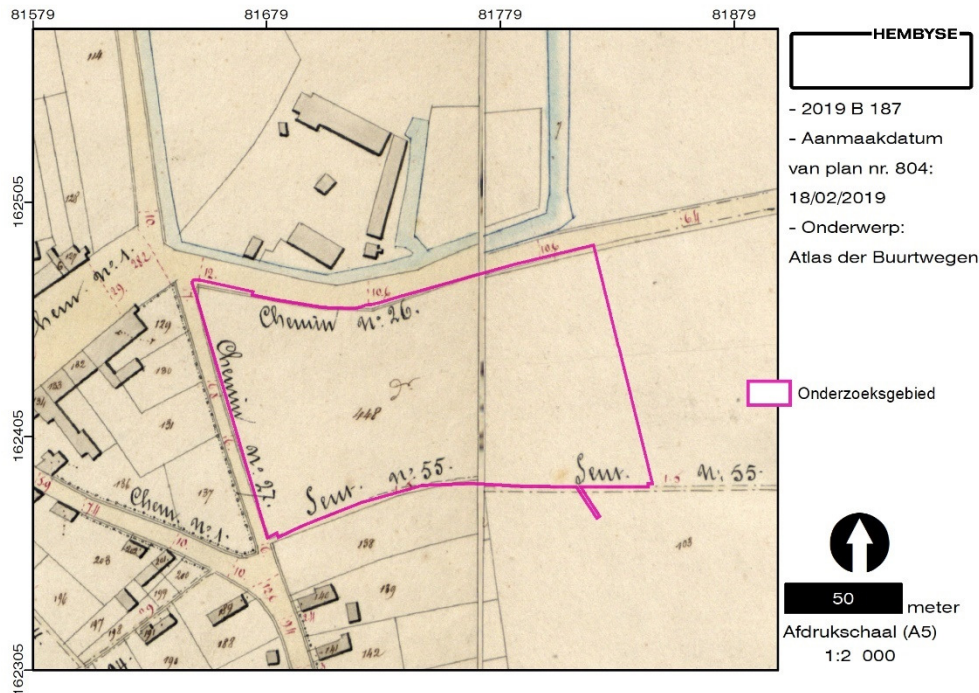

Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen.

Opvallend is dat de bebouwing aan de straatzijde in de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied niet meer gekarteerd is. Is deze bebouwing verdwenen aan het einde van de 18^e eeuw? Er is echter wel een buurtweg gekarteerd, die een verband lijkt te houden met de noordelijke perceelsgrens van de gekarteerde 18^e -eeuwse bebouwing. Deze buurtweg is heden nog steeds aanwezig als een voetwegel aan de zuidelijke perceelsgrens van het onderzoeksgebied.

1.2.5 Atlas der Buurtwegen (1840)

Op het kaartenmateriaal van de Atlas der Buurtwegen staat het onderzoeksgebied zeer gedetailleerd weergegeven. Hieruit blijkt dat er noch bebouwing aanwezig is, noch dat de buurtweg door het onderzoeksgebied zelf loopt.

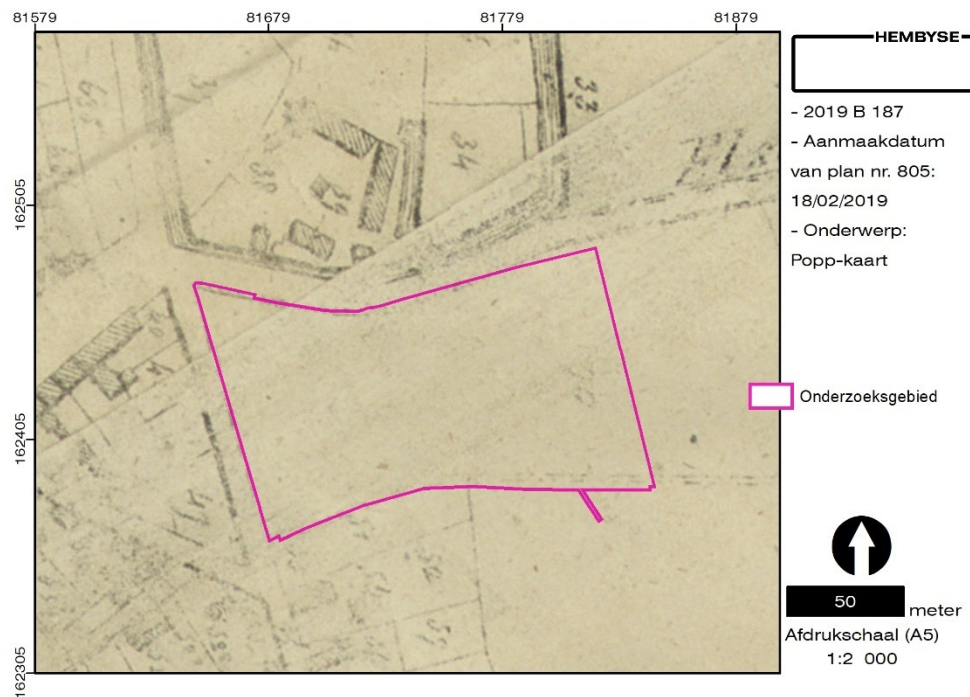
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.

Op de Atlas der Buurtwegen staat de buurtweg gekarteerd zoals deze heden nog steeds als een voetwegel aanwezig is, genummerd "Sentier nr. 55". De Processieweg is gekarteerd als "Chemin nr. 27" en als "Chemin nr. 26". Het onderzoeksgebied is een onbebouwd perceel met nummer 448. Het gaat waarschijnlijk om akkerland. De noord-zuid gerichte lijn in de oostelijke helft van het onderzoeksgebied betreft een versnijding van het kaartblad.

De situatie op de Atlas der Buurtwegen wordt gereflecteerd in het primitief kadaster en de Popp-kaarten.

1.2.6 Popp-kaarten (1830 – 1842)

Circa vijftig jaar na de opmaak van de Atlas van Ferraris verscheen voor onze gewesten een eerste versie van het kadasterplan, waarmee heden nog steeds gewerkt wordt. Deze plannen werden in het begin van de jaren 1830 opgemaakt en geven dan wel geen beeld van het landgebruik, maar wel van perceelsindelingen en infrastructuur.

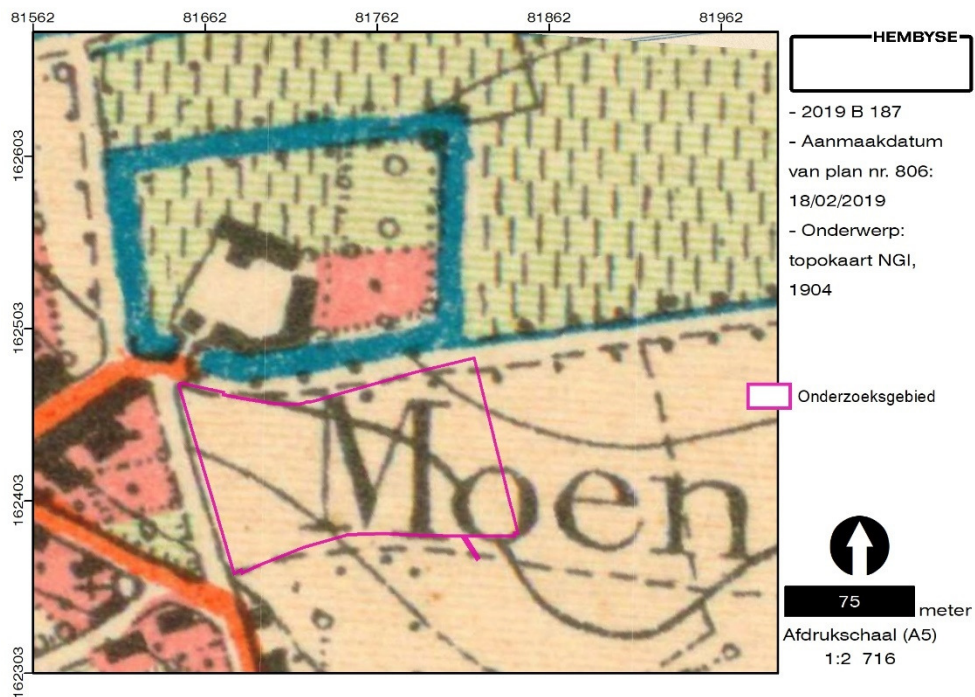

Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.

Deze kaart geeft, ondanks de schimmige bewaring van het kaartblad, exact dezelfde indeling weer als de Atlas der Buurtwegen. Er is geen bebouwing of percelering weergegeven.

1.2.7 Topografische kaart NGI, 1904

Nadien is het gebied nauwelijks onderhevig aan enige verandering. Op het kaartenmateriaal van 1873, 1904, 1939 en 1969 staat het onderzoeksgebied op dezelfde manier gekarteerd, het gaat om een open akkerland. Dit is dezelfde situatie als heden en ter illustratie wordt de topografische kaart uit 1904 aangewend.

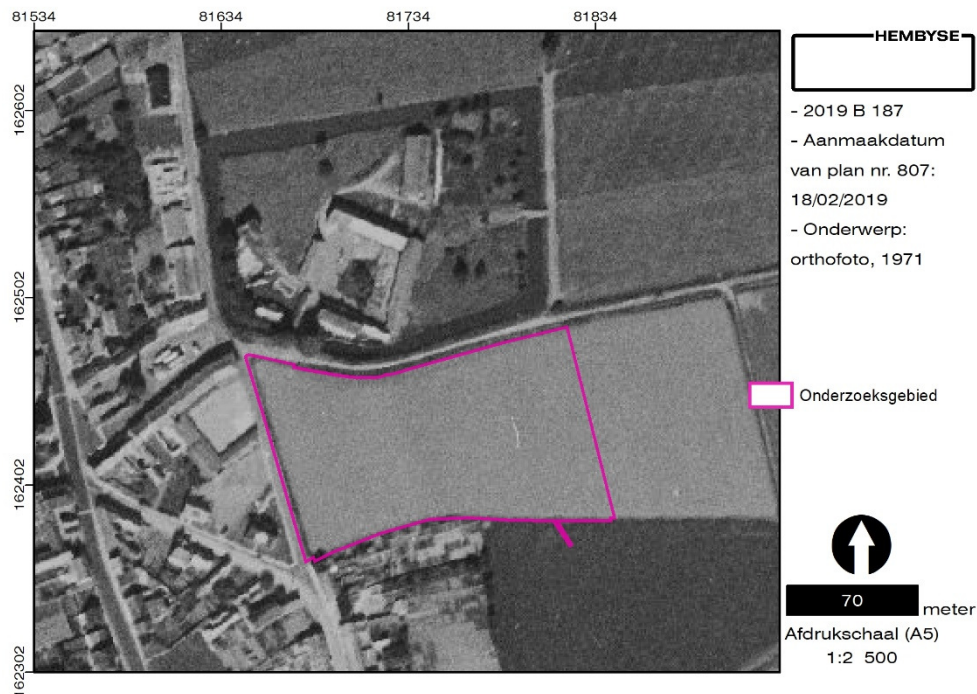
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1904.

Het landgebruik is ongewijzigd, net als het stratenpatroon en de veldwegel ten zuiden van het onderzoeksgebied.

Met de kennis van dit ongewijzigde landgebruik kan ineens worden overgegaan tot het raadplegen van orthofoto's.

1.2.8 Orthofoto uit 1971

Op deze orthofoto kan het onderzoeksgebied duidelijk herkend worden als een onbebouwd akkerland.

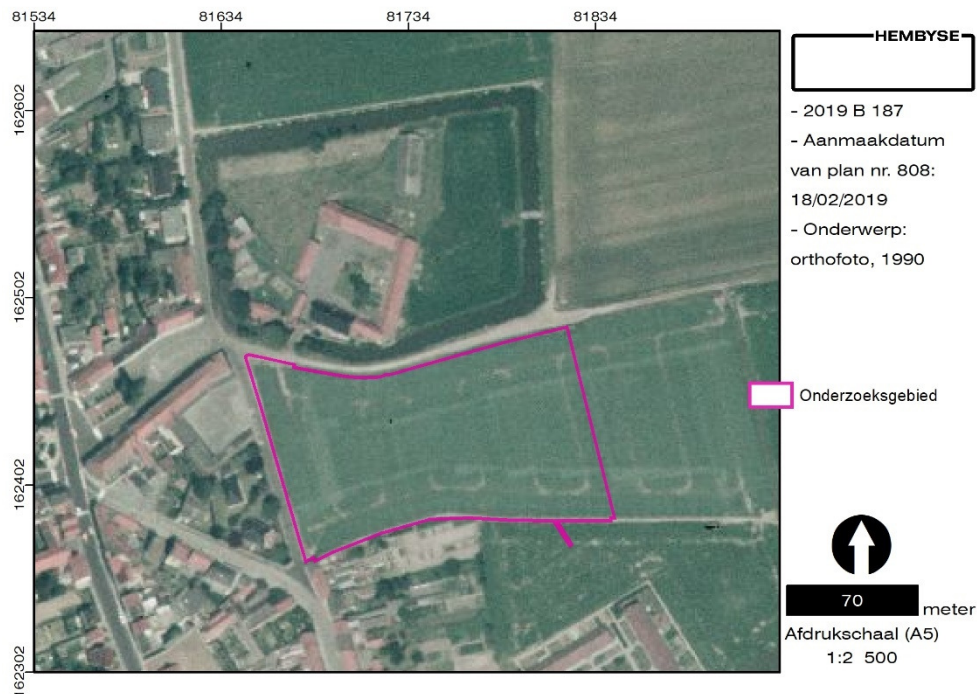

Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1971.

Het enige opvallende element is een licht verschil in kleur tussen de westelijke en het oostelijke helft van het gebied. Gaat het hier om een restant van de tweedeling die ook op het kaartenmateriaal van Ferraris zichtbaar was (boomgaard – akkerland) ?

1.2.9 Orthofoto uit 1990

In 1990 is de situatie binnen het onderzoeksgebied nog steeds niet veranderd. Het onderzoeksgebied zelf blijft in gebruik als landbouwgrond.

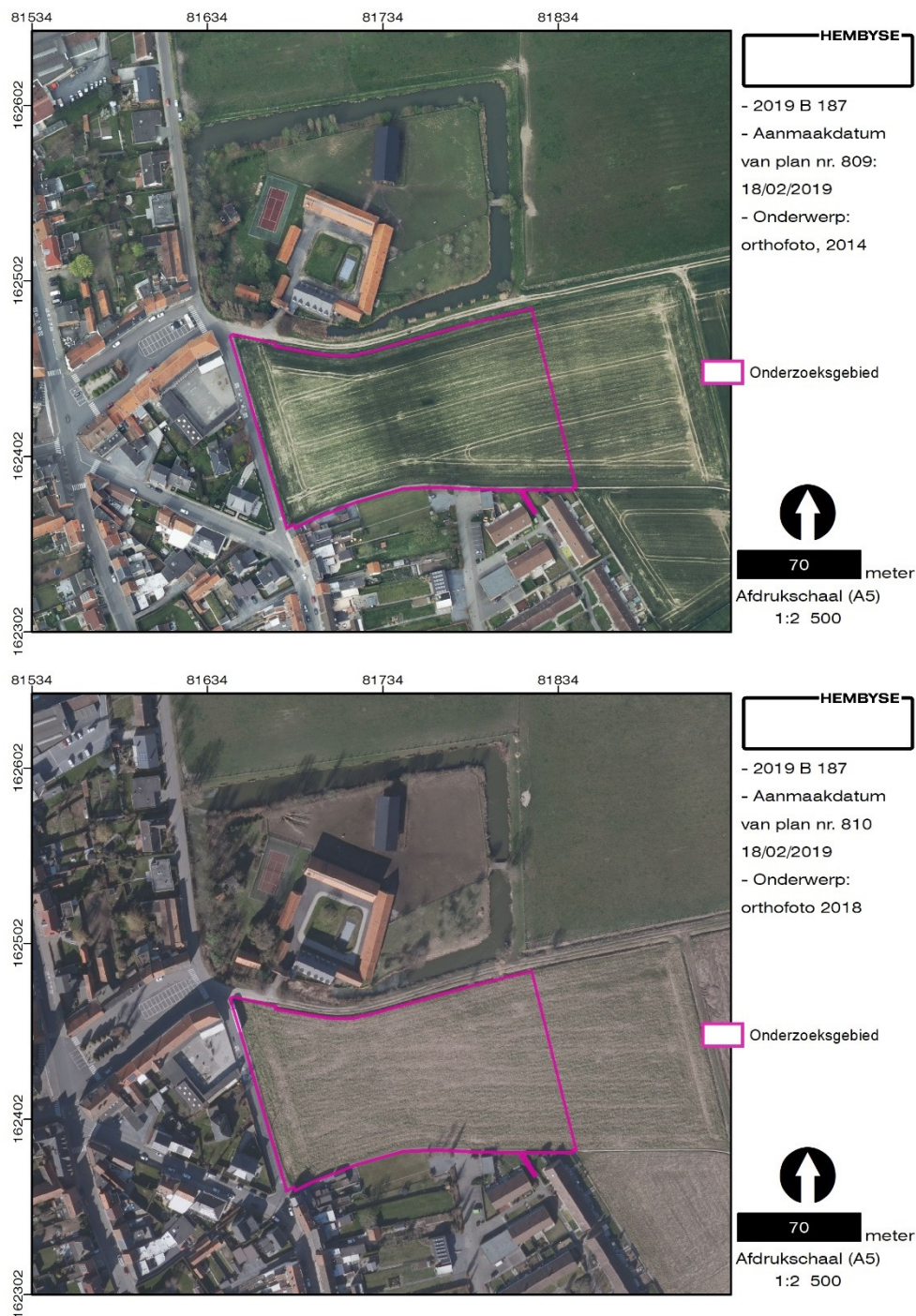

Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1990.

Op deze luchtfoto zijn de sporen zichtbaar van de machinale bewerking van het land, dit stemt overeen met het assessment van de aardkundige gegevens.

1.2.10 Orthofoto's uit 2014-2018

Op de gedetailleerde foto uit 2014 is centraal in het onderzoeksgebied een brede strook zichtbaar waar de gewassen op een andere manier opschieten (crop mark).

Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2014 en 2018.

Dit verwijst naar de luchtfoto uit 1971 en heeft vermoedelijk te maken met de aanwezigheid van een 18^e-eeuwse perceelsgrens, waarop het verschil in

landgebruik gebaseerd was. Waarschijnlijk zal deze zich in de bodem manifesteren als een opgevulde greppel.

Op de vrij gedetailleerde luchtfoto uit 2018 is de situatie zoals heden aanwezig goed herkenbaar. Het onderzoeksgebied zelf blijft in gebruik als landbouwgrond en ook het omliggende gebied is ongewijzigd. Dit is de situatie zoals deze tijdens het plaatsbezoek werd aangetroffen.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de algemene historische gegevens kan worden gesteld dat het onderzoeksgebied ten minste sinds de 18^e eeuw en mogelijk sinds de 17^e eeuw en dit tot op heden in gebruik is als landbouwgrond, wat een mogelijke bewaring van eventueel archeologisch erfgoed met zich meebrengt: de bewaring van sporensites (grondsporen) is mogelijk. Op basis van het kaartenmateriaal zijn er mogelijk in de zuidwestelijke hoek van het terrein bewoningssporen uit de 18^e eeuw aanwezig, al doet de aanwezigheid van een waterverzadigde depressie vermoeden dat er van de bewoningssporen weinig bewaard zal zijn (i.e. er is een uitgraving aanwezig). Centraal in het onderzoeksgebied is waarschijnlijk een oudere greppel aanwezig, die op het 18^e -eeuwse kaartenmateriaal de scheiding is tussen een boomgaard in het westen en een akkerland in het oosten.

Al bij al geeft het kaartenmateriaal een lage archeologische verwachting aan. De aanwezigheid van het Goed te Moen geeft aan dat er ten minste sinds de volle middeleeuwen bewoning aanwezig is, waarbij er eventueel verspreide landelijke bewoning rondom rond dit kasteel ingeplant was. Voor de verwachting naar oudere sporen dan de volle middeleeuwen, moet in de gekende archeologische data gezocht worden naar welke sporen en structuren reeds in de omgeving zijn aangetroffen en welke dossiers eventuele parallellen voor dit specifieke onderzoeksgebied vertonen.

Dit wordt in een volgend onderdeel besproken.

3 Bibliografie voor deel 8

Naslagwerken

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Kanaal Bossuit-Kortrijk* [online],
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/127459> (geraadpleegd op 18 februari 2019).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Moen* [online],
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/122078> (geraadpleegd op 18 februari 2019).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: *Historische hoeve Het goed te Moen of Goed te Mouden* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/81163>
 (geraadpleegd op 18 februari 2019).

Gysseling M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

<https://lib.ugent.be/>

<https://search.arch.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 8

Figuur 1. Een burger bij de vernielingen te Moen in 1918.....	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Frickx.	4
Figuur 3. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Villaret.	5
Figuur 4. Afbeelding van het Goed te Moen in Sanderus. Onder: toegangspoort en één van de twee monumentale lindebomen bij het plaatsbezoek (foto's: B. De Smaele).	6
Figuur 5. De ruïnes van het kasteel van Moen gezien vanuit het oosten (Uit: Teekeningen der gezigten van de dorpen, casteelen en steden van Vlaanderen, album 3, pagina 12). Onder: de huidige gracht als visvijver.	7
Figuur 6. Aanduiding van het onderzoeksgebied ten opzichte van het landboek uit 1760. Onder; de huidige Processieweg in oostelijke richting en het onderzoeksgebied op de voorgrond.	9
Figuur 7. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de kaart van Ferraris.	10
Figuur 8. Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen. ...	11
Figuur 9. Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen.	12
Figuur 10. Situering van het onderzoeksgebied op de kaarten van Popp.	13
Figuur 11. Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart uit 1904.	14
Figuur 12. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1971.	15
Figuur 13. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto uit 1990.	16
Figuur 14. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto's uit 2014 en 2018.	17

ONDERZOEK:

Zwevegem, Moen

ONDERDEEL

9

Assessment van archeologische data

INHOUDSOPGAVE

1	Bestaande archeologische data	2
1.1	Vastgestelde archeologische zones	2
1.2	Gebieden Geen Archeologie	3
1.3	Centrale Archeologische Inventaris	5
1.4	Bekrachtigde archeologienota's	7
2	Tussentijds besluit	8
3	Bibliografie voor deel 9	9
4	Lijst van figuren voor deel 9	10

1 Bestaande archeologische data

Het historisch kaartenmateriaal en de historische bronnen reiken in het beste geval tot in de late middeleeuwen. In dit geval geeft het kaartenmateriaal een indicatie voor de situatie van de vroege 18^e eeuw en klopt het volksriedel *“Ik heb hier nooit bewoning geweten. Mijn grootvader is hier geboren en heeft hier nooit bewoning geweten.”* wel enigszins. Oudere sporen blijven natuurlijk buiten de radar van het collectieve geheugen en deze sporen en sites zijn enkel gekend uit eertijds uitgevoerd archeologisch onderzoek.

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI). Daarnaast zijn er ook archeologische zones afgelijnd, bekrachtigde archeologienota's en gebieden waar geen archeologische sporen verwacht kunnen worden (GGA). Deze zullen worden onderzocht om het archeologisch potentieel van het huidige onderzoeksgebied verder te evalueren.

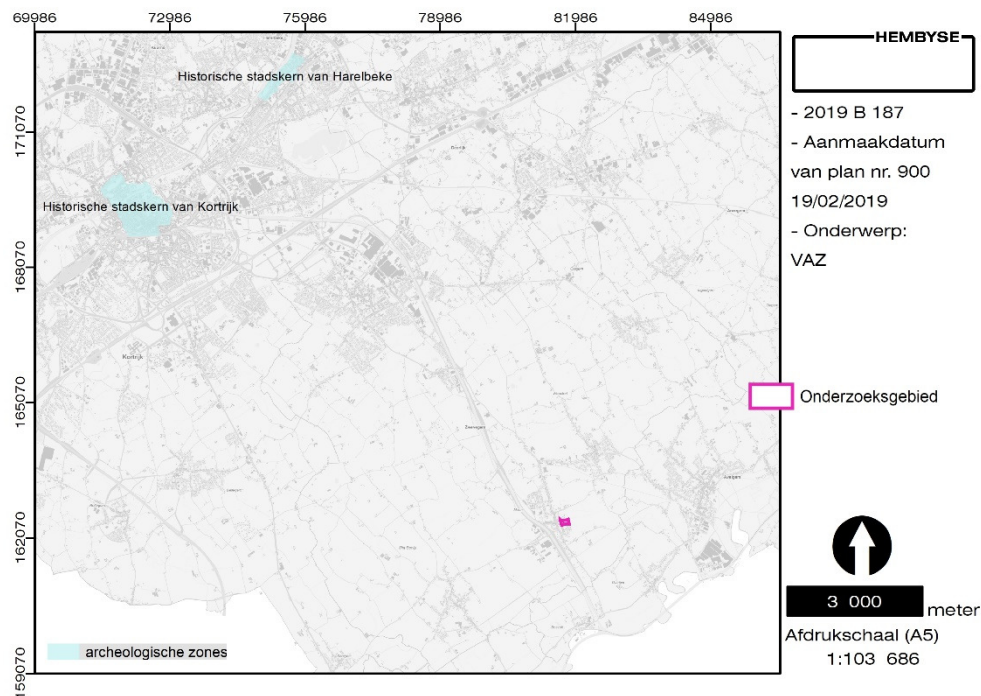
Indien deze relevant zijn of nog niet in het assessment van de historische data zijn voorgekomen, worden ook gekarteerde erfgoedindicatoren besproken. Het gaat dan meestal om het geïnventariseerde (bouwkundig) erfgoed, aangezien dit in een aantal gevallen een duidelijke archeologische weerslag heeft. Bijvoorbeeld sites met walgracht, industriële sites (steenbakkerijen, zandwinning, ...), kasteelsites, enzovoort.

1.1 Vastgestelde archeologische zones

De inventaris van archeologische zones brengt in kaart in welke gebieden archeologische resten of sporen met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid in de grond aanwezig zijn. Bij de selectie van zones door het Agentschap Onroerend Erfgoed spelen twee elementen een belangrijke rol: er moet een goede aanwijzing zijn voor de aanwezigheid van archeologisch erfgoed en er moet een goede aanwijzing zijn dat dit erfgoed nog voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben.

De afbakening van archeologische zones is gebeurd op basis van archeologische waarnemingen, landschappelijke, topografische, bodemkundige, historische en andere gegevens.

Het onderzoeksgebied aan de Processieweg bevindt zich buiten een vastgestelde archeologische zone. In de regio zijn geen archeologische zones afgelijnd (Kortrijk is de meest nabij gelegen VAZ), waarbinnen de kans op het aantreffen van archeologische sporen over het algemeen hoger wordt geacht, dan daarbuiten. Moen, noch Zwevegem zijn gekarteerd als een Vastgestelde Archeologische Zone (VAZ), noch is er in de directe omgeving een VAZ gekarteerd.

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.

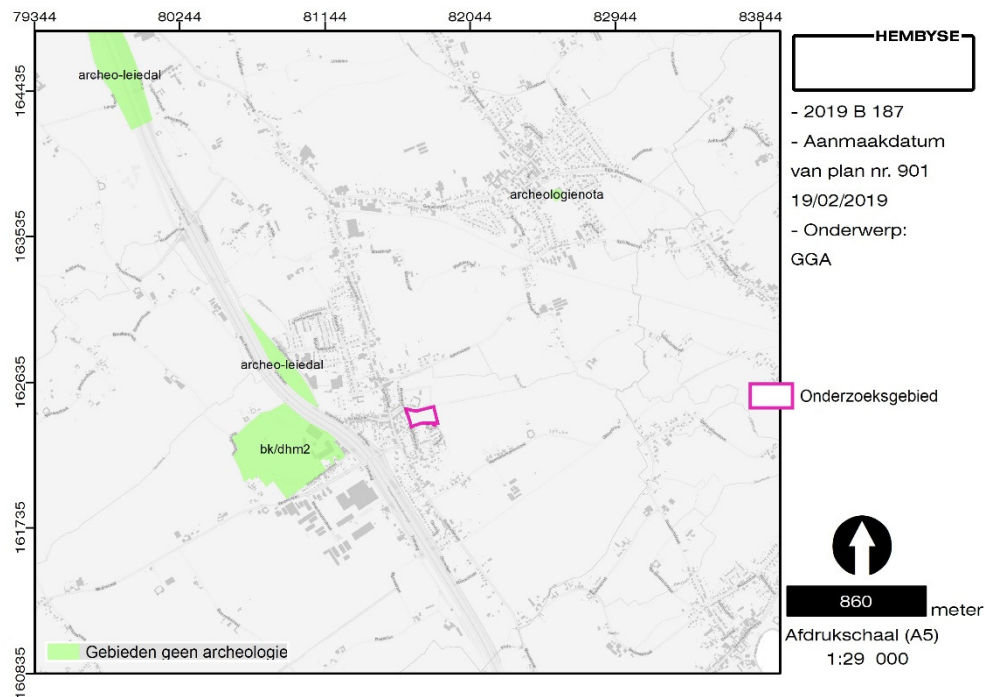
Enerzijds betekent dit dat de kans op het aantreffen van archeologische sporen en structuren binnen deze zone niet als beduidend groter wordt geacht, anderzijds heeft dit ook zijn invloed op het archeologietraject (cf. deel 2 van de archeologienota).

1.2 Gebieden Geen Archeologie

Op deze kaart worden gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt aangeduid. Aan de vastgestelde gebieden zijn specifieke rechtsgevolgen gekoppeld: bij een stedenbouwkundige vergunning of bij een verkavelingsvergunning moet in sommige gevallen een bekrachtigde archeologienota worden gevoegd (zie Deel 1: Administratieve fiche). Dat moet nooit als de ingreep in de bodem waarvoor de stedenbouwkundige vergunning of de verkavelingsvergunning wordt aangevraagd volledig valt binnen een gebied dat op deze kaart is aangeduid. Deze kaart is dus complementair aan de inventaris van vastgestelde archeologische zones (cf. supra).

De GGA zijn door het Agentschap Onroerend Erfgoed afgebakend op basis van waarnemingen of feiten op basis waarvan kan besloten worden dat er voor dat gebied geen archeologie te verwachten valt. Dit kan het geval zijn wanneer in het verleden intensief archeologisch onderzoek werd uitgevoerd of de bodem zodanig is verstoord dat het eventuele archeologisch erfgoed vernield is (bijvoorbeeld

zandwinning, havendokken, ...). Ook andere verstoringen en de impact van vroegere opgravingen zijn in kaart gebracht.

Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.

Het huidige onderzoeksgebied is niet gekarteerd als een GGA, wat betekent dat het onderzoeksgebied nog beschouwd wordt als een gebied waarbinnen archeologisch erfgoed **kan** worden aangetroffen. Rondom het onderzoeksgebied staan verschillende zones als een GGA gekarteerd, dit zijn merendeels gebieden waar reeds archeologisch onderzoek is uitgevoerd. Hierbij moet de caveat worden gemaakt dat het updaten van de polygonen van de GGA parallel aan een ander ritme gebeurt dan de update van de CAI (cf. infra). Het kan dus voorkomen dat de huidige stand van de kartering niet één op één afgestemd is. Van een aantal GGA's is dus behalve het polygoon geen data beschikbaar.

Een eerste zone, ten westen van het onderzoeksgebied, op de andere oever van het kanaal Kortrijk – Bossuit, werd als GGA gekarteerd op basis van het DHMVII. Dit laatste toont duidelijk aan dat er sprake is van grote vergravingen (kleiwinning en steenbakkerij ?) waardoor hier geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt.

Ten noordwesten van het huidige onderzoeksgebied bevinden zich twee gebieden waar in het verleden reeds archeologisch onderzoek werd uitgevoerd. Een eerste gebied bevindt zich tussen de Sluislaan en de Vaartstraat; een tweede gebied

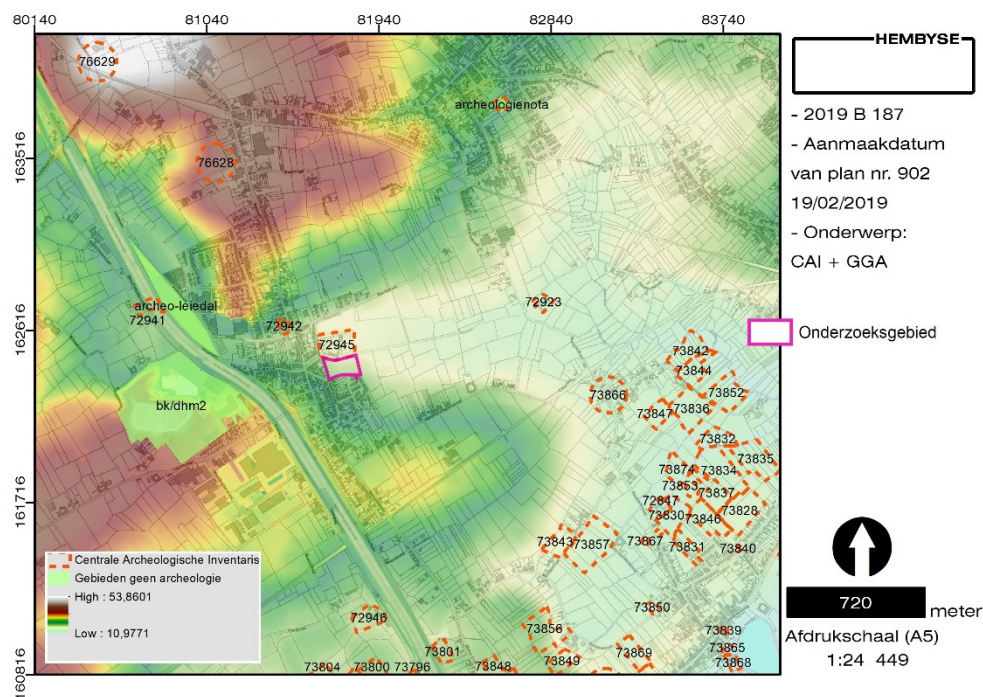
situeert zich binnen het kanaal ter hoogte van de Langestraat. Beide gebieden werden echter nog niet gekarteerd in de CAI.

Een laatste GGA bevindt zich ten noordoosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van het Kerkhofplein in de deelgemeente Heestert. Hier werd -naar aanleiding van een archeologienota in uitgesteld traject- een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in 2017. Er werden echter geen grondsporen aangetroffen. Wél kan melding gemaakt worden van een aantal vondsten middels metaaldetectie waaronder drie loden kartetskogels die wijzen op de inslag van een schrapnelobus in (de directe omgeving van) het plangebied tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Deze locatie is eveneens gekarteerd als een locatie in de CAI en in een volgend hoofdstuk worden de CAI-locaties in de buurt van het onderzoeksgebied verder onderzocht.

1.3 Centrale Archeologische Inventaris

Een groot aantal van de geregistreerde archeologische onderzoeken en vondsten van Vlaanderen staat geregistreerd in de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI).

Figuur 3. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologische indicatoren.

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen archeologische indicatoren in de Centrale Archeologische Inventaris opgenomen.

- CAI locatie 72945 verwijst naar het eerder besproken Goed te Moen (zie deel 8 van de archeologienota). Tijdens archeologisch onderzoek (CAI locatie 72945) in de jaren 1970 werden verschillende oudere muurresten aangetroffen, evenals een ondergrondse riolering die was aangelegd tussen het voormalige kasteel en de omwalling. Hierin werden verschillende fragmenten aardewerk uit de 17^e en de 18^e eeuw aangetroffen, net als 18^e-eeuwse kristalglazen en enkele munten.
- CAI locatie 72942 verwijst naar een voormalige site met walgracht, op de hoek van de Moense Beekstraat en de Stationsstraat, die staat weergegeven op de kaart van Popp. Heden ten dage is deze overbouwd.
- CAI locatie 72941 verwijst eveneens naar een site met walgracht, ter hoogte van de huidige Cominnestraat, die werd weergegeven op de kaart van Popp, maar -hoogstwaarschijnlijk bij de aanleg van het kanaal- verdwenen is.
- CAI locatie 72923 verwijst opnieuw naar een site met walgracht aan de Raaptorfstraat, waarvan de grachtstructuur tot op heden bewaard is gebleven.
- CAI locatie 219511 verwijst naar het proefsleuvenonderzoek aan het Kerkhofplein te Heestert (cf. supra).
- CAI locatie 76628 heeft betrekking op de losse vondst van een geretoucheerde afslag (vuursteen) waarvan de locatie bij benadering werd weergegeven.
- Tot slot werd heel wat archeologisch materiaal (voornamelijk vuursteenartefacten, maar ook aardewerk uit de Late IJzertijd/Romeinse Tijd) aangetroffen tijdens veldprospecties rondom Outrijve en Bossuit in het kader van een licentiaatsverhandeling. Deze vindplaatsen zijn oppervlaktevondsten die zich concentreren in de alluviale vlakte van de Schelde.

Deze gegevens duiden dus niet op een bepaalde kans op het aantreffen van archeologische sporen en men moet besluiten dat er -met uitzondering van de veldprospecties in het kader van een licentiaatsverhandeling- in de regio een danig lage frequentie van archeologisch onderzoek is uitgevoerd, dat het opmaken van een verwachting voor het huidige onderzoeksgebied erg moeilijk is. Algemeen kan worden gesteld dat het landschap rond het huidige onderzoeksgebied ten minste vanaf de volle middeleeuwen door de mens is in gebruik genomen. De steentijdvindplaatsen bevinden zich geconcentreerd langs de Scheldeboorden.

De frequentie van archeologisch onderzoek is de laatste jaren echter wel toegenomen en in het zog van het Onroerendergoeddecreet (in voege in 2016) zijn ook in (de omgeving van) Moen gebieden aan archeologisch onderzoek onderworpen, verwoord in bekrachtigde archeologienota's en nota's. Deze documenten kunnen een goede parallel bieden voor het huidige onderzoek, alle

voorgaande onderzoekers zijn sinds 2016 immers met dezelfde lacune in archeologische data geconfronteerd.

1.4 Bekrachtigde archeologienota's

Sinds 2016 (de wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet, nvdr.) worden alle bekrachtigde archeologienota's en nota's opgenomen in een databank en als dusdanig gekarteerd

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen bekrachtigde archeologienota's gekarteerd.

Figuur 4. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologienota's en nota's.

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich slechts twee gebieden waarvoor een archeologienota werd opgesteld.

- Heestert Kerkhofplein¹ werd hoger reeds besproken aangezien het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek reeds werd opgenomen in de CAI. Er werden hier geen grondsporen aangetroffen.
- Zwevegem Moen Steenbakkersstraat² ten westen van de Processieweg dat zich grotendeels binnen een GGA bevindt. Het gedeelte dat zich buiten de GGA bevindt, is in grote mate verstoord door de bestaande onderkelderde bebouwing. Bijgevolg werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.

¹ Acke, Bracke & Van Quaethem, 2017.

² Cornelis, 2016.

2 Tussentijds besluit

Op basis van de bestaande archeologische data kan gesteld worden dat er voor het onderzoeksgebied aan de Processieweg een reële, doch relatief lage verwachting is naar de aanwezigheid van archeologische sporen en structuren. Deze verwachting is voornamelijk een weerslag van het gebrek aan archeologisch onderzoek in de nabije omgeving van het onderzoeksgebied, waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied niet uitgesloten kan worden.

Wat deze gegevens betekenen voor de algemene verwachting en de kans op archeologische kenniswinst binnen het huidige onderzoeksgebied, wordt besproken in Deel 10 van deze archeologienota, waar ook de aardkundige, landschappelijke en historische gegevens in rekening worden gebracht.

3 Bibliografie voor deel 9

Naslagwerken

Acke B., Bracke M. & Van Quaethem K., 2017. *Nota Heestert Kerkhofplein 3*, Zelzate.

Antrop M., 2002. *Traditionele landschappen van het Vlaamse Gewest, Versie 6.1*, opgemaakt door de Vakgroep Geografie van de UGent.

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Cornelis L., 2016. *Archeologienota Moen, Steenbakkersstraat*, BAAC Vlaanderen Rapport 291, Gent.

Haecon, in samenwerking met Prof. Dr. De Moor G., 2000. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, kaartblad 29 Kortrijk*, Vlaamse Overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, Brussel.

Vandeputte O., 1995. *Gids voor Vlaanderen. Toeristische en culturele gids van de Vlaamse gemeenten*, Uitgeverij Lannoo, Tielt.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren voor deel 9

Figuur 1. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Vastgestelde Archeologische Zones.....	3
Figuur 2. Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de Gebieden Geen Archeologie.	4
Figuur 3. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologische indicatoren.	5
Figuur 4. Situering van de voor het onderzoeksgebied relevante archeologienota's en nota's.	7

ONDERZOEK:

Zwevegem, Moen

ONDERDEEL

10

Synthese en waardering

INHOUDSOPGAVE

1	Synthese.....	2
1.1	Datering/interpretatie van de dataset	2
1.1.1	Volledigheid van de dataset	2
1.1.2	Huidige dataset	2
1.1.3	Waardering van de archeologische site	3
1.2	Antwoord op de onderzoeksvragen.....	4
2	Vervolgtraject	5
2.1	Impact van de geplande werken	5
2.2	Afweging van de te nemen maatregelen	5
2.3	Bepaling van de te nemen maatregelen	6
3	Bibliografie voor deel 10.....	7
4	Lijst van figuren, gebruikt in deel 10.....	8

1 Synthese

1.1 Datering/Interpretatie van de dataset

1.1.1 Volledigheid van de dataset

1.1 Volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

Het onderzoek kadert in de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden.

Het uitgevoerde vooronderzoek dat in het Verslag van Resultaten is verwerkt, is een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van een bureaustudie.

Het bureauonderzoek zelf kon volledig worden uitgevoerd:

- het plangebied kon worden afgebakend, zowel landschappelijk als kadastraal
- reeds verstoorde zones zijn in kaart gebracht
- de gekende ecologische en aardkundige data zijn geïnventariseerd
- de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren van het onderzoeksgebied zijn geïnventariseerd
- het betreft een archeologienota in het kader van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, waarbij de geplande bodemingrepen in kaart zijn gebracht
- de vervolgstategie werd opgesteld

2

Het bureauonderzoek heeft, in zijn huidige vorm, de mogelijkheid geboden een historisch en archeologisch overzicht van het onderzoeksgebied te schetsen en om de gepaste maatregelen –enkel indien er aanwijzingen zijn voor bewaarde archeologische sites- voor het verdere verloop van het archeologische traject uit te tekenen.

1.1.2 Huidige dataset

Men kan zich uiteindelijk afvragen of er middels het raadplegen van de historische data, de historische kaarten, de luchtfoto's en de gekende archeologische gegevens voldoende elementen zijn om de historische en archeologische realiteit van het huidige onderzoeksgebied te bepalen.

De bureaustudie heeft aangetoond dat het onderzoeksgebied zich bevindt op een vrij laag gelegen positie in het landschap, met name aan de rand van een beek die zich heeft uitgesleten in de heuvelrug en zich een weg baant naar de Schelde toe. Een dergelijk lage ligging leent zich meestal niet voor sedentaire bewoning en dit uit zich tevens in het feit dat de nederzettingskern van het gehucht Moen zich voornamelijk ontwikkeld heeft op de hoger gelegen gronden ten noorden en ten westen van het onderzoeksgebied. Op basis van het historische kaartenmateriaal

kan ook gesteld worden dat het onderzoeksgebied ten minste vanaf het midden van de 18^e eeuw in gebruik is als landbouwgrond. De bestaande bebouwing situeert zich in hoofdzaak ten noorden en ten zuiden van het onderzoeksgebied, en het terrein is dan ook -sinds het voorhanden zijn van kaartenmateriaal- nooit bebouwd geweest. Een uitzondering hierop vormt de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied waar zich op het einde van de 18^e eeuw een gebouw of hoeve heeft bevonden. Een halve eeuw later is de hoeve verdwenen, al heeft deze mogelijks wel een impact gehad op het bodemarchief langsheen de Processieweg.

1.1.3 Waardering van de archeologische site

Op basis van de gegevens uit het verslag van resultaten kan worden gesteld dat:

1. Het onderzoeksgebied is gelegen in de vallei van de Rijtgracht, die de heuvelrug waarop Zwevegem zich bevindt doorsnijdt. Het onderzoeksgebied bevindt zich dus op een minder gunstige situatie binnen het landschap waardoor de verwachting naar de aanwezigheid van archeologische sporen en structuren eerder laag is.
2. Uit de aardkundige data, de gekende boringen en de historische data blijkt dat het gebied is omgevormd tot een akkerland (en ten dele voormalige boomgaard), wat een invloed heeft gehad op de bewaring van de Pleistocene sedimenten en bodems. De top van deze sedimenten is in de bouwvoor opgenomen en in die zin is er enkel een mogelijkheid tot de bewaring van zogenaamde sporensites. Bovendien wijst het gekarteerde bodemtype op sterk geërodeerde gronden, wat overeenkomt met de hydrografische gegevens, waarbij het gebied gekenmerkt wordt als zijnde onderhevig aan afstromend water.
3. Op basis van de archeologische data kan deze verwachting echter niet worden bijgesteld, aangezien de archeologische kennis van de omgeving eerder beperkt is.
4. Uit het historisch kaartenmateriaal kan worden afgeleid dat het gebied vanaf ten minste het midden van de 18^e eeuw in gebruik was als boomgaard enerzijds en als akkerland anderzijds en dat dit landgebruik waarschijnlijk teruggaat op een situatie uit de late middeleeuwen. Er wordt slechts melding gemaakt van bebouwing in de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksgebied op het einde van de 18^e eeuw. Deze verdwijnt echter al snel, hoewel de impact ervan tot op heden aanwezig is op het terrein in de vorm van een zink in de zone van deze voormalige bebouwing.
5. De geplande werken binnen het onderzoeksgebied behelzen het verkavelen van de gronden, waardoor er van een integrale verstoring van het terrein dient uitgegaan te worden.

Op basis van deze data kan dus worden besloten dat er binnen het onderzoeksgebied een kans is op het aantreffen van archeologische sporen en structuren, met name sporensites uit alle periodes sinds het neolithicum.

1.2 Antwoord op de onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek is een aantal onderzoeksvragen gesteld, die onderliggend kader vormen voor de opzet van het onderzoek.

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande landschappelijke en geologische bronnen aangaande de bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed?*

De beschikbare gegevens wijzen op een éénduidige stratigrafische situatie ("site zonder complexe verticale stratigrafie") waarbij de ondergrond is opgebouwd uit sedimenten uit het laat-Pleistoceen (Weichsel). De bestaande landschappelijke en geologische bronnen wijzen dus op een mogelijke bewaring van sporensites die onder de huidige teelaarde bewaard kunnen zijn. Steentijdartefactsites worden niet verwacht. De impact van de bodemerrosie op de mogelijk bewaarde sporensites, zoals gekarteerd op de bodemkaart van België, zal uit een prospectie met ingreep in de bodem moeten blijken.

- *Welke aanwijzingen bieden de bestaande historische en archeologische bronnen over het aanwezige archeologisch erfgoed?*

De bestaande historische en archeologische bronnen bieden enkel aanwijzingen over sporen uit de Late Middeleeuwen. Het belendende Goed te Moen wordt voor het eerst vermeld in de 15^e eeuw en ook in de ruimere omgeving zijn verschillende sites met walgracht gekend. De archeologische kennis van de omgeving is echter vrij beperkt, waardoor oudere sporen niet worden uitgesloten.

- *Wat is de impact van de geplande werken op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed?*

Het betreft een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden. Gezien het feit dat er nog geen concrete bouwplannen beschikbaar zijn; moet worden uitgegaan van een integrale verstoring van het bodemarchief.

- *Is verder (uitgesteld) vooronderzoek of onderzoek noodzakelijk? Zo ja, welke is de te volgen strategie?*

Aangezien de aanwezigheid van archeologische grondsporen en structuren niet strikt kon worden uitgesloten, is een prospectie met ingreep in de bodem noodzakelijk.

2 Vervolgtraject

2.1 Impact van de geplande werken

Op basis van de inzichten, verworven in de geplande werken binnen het onderzoeksgebied, kan worden gesteld dat de impact van de geplande werken bestaat uit het verkavelen van de gronden.

De geplande werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied omvatten reeds:

- Het verkavelen van het gebied in loten
- Het aanleggen van wegenis en nutsvoorzieningen
- De aanleg van gemeenschappelijk groen
- Het aanleggen van parkeerzones
- De aanleg van een groenscherm en wadi's

Gelet op deze geplande integrale verstoring (verkavelingsvergunning) van het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, dienen maatregelen genomen te worden teneinde deze archeologische waarden vast te stellen, te registreren en waarderen, en te behoeden van vernietiging.

2.2 Afweging van de te nemen maatregelen

Het volledige archeologietraject wordt bepaald als een traject van verschillende onderzoeksmethodes, waarbij dient te worden afgewogen of deze individuele methodes mogelijk, nuttig, schadelijk en/of noodzakelijk zijn. In deze fase van het onderzoekstraject is een bureauonderzoek uitgevoerd en de onderstaande tabel geeft weer welke onderzoeksmethodes in het volledige archeologietraject MOGELIJK, NUTTIG, SCHADELIJK en NOODZAKELIJK zijn.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Bureauonderzoek	JA	JA	NEE	JA	Is reeds uitgevoerd.
Archiefonderzoek	JA	JA	NEE	NEE	Op basis van het huidige bureauonderzoek is de kans op het aantreffen van aanvullende informatie over het onderzoeksgebied zeer klein.
Geofysisch onderzoek	JA	NEE	NEE	NEE	Hoge kostprijs. Het aantreffen van sporensites is mogelijk maar niet aangetoond, uiteindelijk dienen de surveydata alsnog met veldwerk te worden geverifieerd.
Veldkartering	NEE	NEE	NEE	NEE	Kan aanwijzingen bieden voor de aanwezigheid van een archeologische site, maar biedt hierover geen uitsluitel.

Soort onderzoek	Mogelijk	Nuttig	Schadelijk	Noodzakelijk	Evaluatie
Landschappelijke boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	De beschikbare aardkundige data bieden voldoende informatie om een inschatting van de bodemopbouw en de eventuele bewaring van paleo-horizonten te maken..
Verkennde en waarnemende archeologische boringen	NEE	NEE	NEE	NEE	Er zijn aardkundige indicatoren dat de kans op het aantreffen van steentijdartefactsites zo goed als onbestaand is.
Proefsleuven	NEE	JA	NEE	JA	Aldus kan het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied worden ingeschat door een representatief deel van het terrein op te graven, na het voldoen aan de randvoorwaarden.
Andere	NEE	NEE	NEE	NEE	Nvt.

Op basis van deze evaluatie en de reeds uitgevoerde onderzoeken, kan gesteld worden dat een proefsleuvenonderzoek -heden niet mogelijk- noodzakelijk dient te worden uitgevoerd, na het voldoen aan de randvoorwaarden (zie §Randvoorwaarden).

6

2.3 Bepaling van de te nemen maatregelen

Binnen het onderzoeksgebied wordt een nieuwe verkaveling gepland, waardoor strikt gezien een behoud van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed in situ niet mogelijk is. Gezien het feit dat het verslag van resultaten aangetoond heeft dat de kans op het aantreffen van goed bewaarde archeologische grondsporen reëel is, worden verdere maatregelen noodzakelijk geacht. Bijgevolg is een vervolgstategie bepaald teneinde eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen, te registreren en de aard en de bewaringstoestand ervan te bepalen. Concreet betekent dit dat een prospectie met ingreep in de bodem moet worden uitgevoerd, met name een proefsleuvenonderzoek in uitgesteld traject.

3 Bibliografie voor deel 10

Naslagwerken

Borremans M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Academia Press, Gent.

Van Ranst E. & Sys C., 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Universiteit Gent, Gent.

Van Zijverden W. & De Moor J., 2014. *Het groot profielenboek; Fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

Online bronnen:

<http://www.geopunt.be/>

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<http://uurl.kbr.be>

<https://www.cartesius.be/>

4 Lijst van figuren, gebruikt in deel 10

Geen gegevens voor lijst met afbeeldingen gevonden.

Hembyse Archeologie is een handelsnaam van Hembyse bvba.

Maatschappelijke zetel: Kastanjestraat 26, 9000 Gent

BTW: BE 0677.720.687

IBAN: BE25890214307282

BIC: VDSP BE 91

Tel. 0032 472 89 97 66

E-mail: info@hembyse.net

Web: www.hembyse.net

HEMBYSE